

Te

894.8133

N 456

SHELF LISTED

తెలంగాణ భిక్షు ముఖ్య

803

పూర్వము పరశురాముడు నకలక్షత్రమువీర కంఠవాళ
మూలము విశాఖకుళారధారల ఖండించి, తదగ్రధారాపూరితం
ముగ నైదుమడుగులుగావించి యుండలి రక్తజలములతోడనే
తత్పితృగణమునన్ని తనప్రతిష్ఠ నిర్వహించుకొనియె. అందుచే
నానమ్మిపప్రదేశమునకు శమంతకపంచకమును వేరువచ్చెను.
కురుపాండవుల మహాసంగ్రామ మాప్రదేశముననే జరుగుటచే
నాశమంతకపంచకమునకు గురుక్షేత్రమునియు జేరుగలదు.

భీష్మద్రోణాది ధనుర్వేదపారంగతుల యోగనిద్రావీర
శయ్యయై, భీమాద్భుతప్రముఖులగు వీరాగ్రగణ్యుల రణాగ్రయా
కాశలప్రదర్శనమునకు రంగస్థలమై యనేకభారతవీరుల వీరస్వ
ర్గారోహణమునకు బ్రథమసోపానమై, నాడుముదలు వీరరస
స్ఫురితములగు మహాభారతయుద్ధగాధల దిగంతములవరకు బ్ర
కటించుచు, నానాటికి గాళి గయా ప్రియాదాది దివ్యక్షేత్ర
ములలో బరిగణించబడిన యాకురుక్షేత్రమును స్మరించునది
ప్రతిభారతీయునకు శరీరప్రకంపన ముదయింపకపోదు.

భారతనరమ కుమారవీరులలో వీరాగ్రణియును సభిమ
స్యని సంగరకోజాపాటవమున కాటవోట, నానియశక్త్యుద్ధి
ల ముల్లోకములు వ్యాపింపజేసిన దిక్కుధ్వజత్రయమున వలి

5990

22/12/61

మన్యుని జీవితచారిత్రమునుజదువు మాపాకమలకీ వివిధక్రీడ
ము నొక్కమారు జ్ఞప్తికిఁజెచ్చితిమి. నుచ్రసిద్ధుఁడగు మహాపు
రుషుని జీవితచరిత్రములో నాతని ప్రసిద్ధికిఁ గారణభూతిమగు
మహావదార్థమును మొదట పఠింపఁగాని తల్కధావిధానము
పాతకునకంత హృదయంగమముగానుండదు. మహాభారతయు
ద్రాక్షధారత్నములకీ కురుక్షేత్రము పెన్నిధి. కత్తకూటమునంగల
యోగానాథ కత్తమునుబరీక్షించఁ బ్రయత్నించుటకన్నఁ బశ్చా
టమునుండి యద్దాని వేరుపటము నడఁ దద్రత్నప్రభావి కేమము
మిక్కిలి సుగ్రాహ్యమగునుగదా? అందుచేమేమీయభిమన్య
కథారత్నమును బ్రత్యేకించి విమర్శించుచున్నారము.

పురుషుని గౌరవాగౌరవ నిర్ణయమునకుఁ గులకీలము
లు సాధనములు. శునకభానాయకుఁడగు సభిమన్యుఁడు, మ
హాశ్వరదత్తపాకుపతాద్యుల దివ్యాశ్రమండితుండును, నకల
విరారాతిపలకాంతార దావానలుండును, బొందవమన్యముం
డునగు నర్జునునకు శ్రీకృష్ణసోదరియగు సుధదా) దేవియందు
జనిరిదిన యేకపుత్రుఁడు. దేవేంద్రుని యనుంగుమనుమడు.
కృష్ణధగవానుని ముద్దులమేనల్లుడు.

“అది, ధన్యులకానుభవోక్త శ్రీ కృష్ణపుత్రుని కుద్భవించె న
మృన్మయకుండు పుత్రుఁడభి శ్రీమన్యుఁడు ప్రజ్ఞానిభుం దెవ్వరి
మాన్యవంశోత్పత్తిల శ్రీమన్యుఁడు పుణ్యచరిత్రుఁడెవ్వరి
జన్మ భయంకరుండు రుక్మ శ్రీమన్యుఁడు పాండవంశకర్తృమై”

తల్లులకును దండుకీకును నకలబంధుజనులకును సభిమ
న్యునిజన్మము మహానందినంత్రాయకమైనది. ప్రేమానభరితం

DHA000005998TEL

దై ధన్యజాదాపుష్కదిసనచూస వేదవేదములునీ నిరంతరప్రతులు
ను జతుర్ముఖులన్ని భుజులగు బ్రాహ్మణముఖ్యులరప్పించి, సువ
ర్ణభూషణములను, గోధనములుమొదలగు దానముల వారల
దప్పించరచెను. వేదవేదాంగవిదుఁడును తాండవ పురోహితుం
డునగు ధౌమ్యుఁడాతాలకునకు జాతికర్మమునొనర్చి, యాతఁడే
కృష్ణమ్రముగఁ జేలోవనయనాది విధివిధానములఁగూడ నిర్వ
త్తిఁచెను. జాతికర్మసర్వాణమున నభిమన్యునిజీవితము నందలి
భవిష్యద్విషయములన్నియు ధౌమ్యుఁడు గ్రహించియేయుండు
ను. అన్ని విషయములుఁగాక పోయినను బ్రధానాంశముగు నాత
ని యాయుఁపలమోక్షమునయిన నన్మృహసీయుఁడు గుర్తింబి
యుండకుండునా? కాని తాను గ్రహించినవిషయములలో వి
షాదాంశముల గూఢపరచి, శుభాంశములనే యాతఁడర్జునాదు
లకిజింగించియుండును. ఏనాడయినను సాధారణముగ జ్యోతి
ష్కలకియ్యది సహజస్వభావమేకదా?

తాండవులకు ద్రావిదియందు జనించిన యువతాండవుల
లో నర్జునునకు శ్రుతజీతిఁయను నిమాయుఁడు కలఁడు. మహా
భారతయుద్ధమున నీ శ్రుతజీతిఁగాని, తక్కినయువతాండవులుగా
ని, యభిమన్యునంతటి ముససీధులుకారు. అభిమన్యుని శౌర్య
ప్రతాపములు వారిలోనెవ్వరికిఁగాని యున్నట్లు మహాభారతము
న వర్ణింపఁబడియుండలేదు. బాల్యమునందే యర్జునుఁడుతనము
గ్రుముమాకునకు శస్త్రాస్త్రవిద్యారహస్యములనెల్ల నేర్చుచు వా
నిని దనయంతవానిగా నొనర్చెను. వేదాధ్యయనము ధౌమ్య
నిగడను ధనుర్వేదాధ్యయన మర్జునునిగడను గావించుటచేసె

అభిమన్యుఁడంటి తేశ్వారియు, సంతటియై త్రుకళానిపుణు
డను గాఁడాలెను.

మత్త 10.10.

అదిగో 22 గొప్పచేదయ • కావ్యగుండయ భామ్యతో
తదగుంగయలించుగాఁ జది • వెక భవంజయతో భవ
తదమియ్యగ నభ్యసించఁ లి • వీరవంశశాసన
భేదబాగ్ధయలెల్ల నేర్చి వ • భేద్య విశ్రయవందన.

అభిమన్యుఁడొక్క యర్జునునికడనేకాక, శిశిశ్శమనకుఁ
గనుమాఁడును, దనరెడ్డికి శిష్యుఁడునగు ప్రద్యుమ్నుని కడఁ
గూడఁ గొంతవరికు ధనుశ్శాస్త్రమభ్యసించెను. కాని యదికే
వలమును బ్రారంభవిద్యయైయుండును. ఉన్నత భనుర్విద్యార
మ్యములును, శత్రువుల మహావ్యూహములు భేదించుమార్గ
ములును దంకియేవానిక న్వియముగ నేర్పెను. ప్రద్యుమ్నాది
కుమారులర్జునునికడ భనుర్విద్యనభ్యసించుటకొక కారణముకన
బడుచున్నది ద్రావిదీప్రయంవరము, ఖండవదహసము జరు
గువరకు భనుర్విద్యయందర్జునుని యసాధారణవృద్ధి లోకమునకు
సప్తముగ విల్లడికాలేదు. వ్యయంవరమునకు వచ్చిన యఖిల
రాజవీరులకు నసాధ్యమైన మత్స్యయంత్రము నెరిమింపుముగఁ
దెగనెయుట మొదలగు నద్భుతకార్యములవలన నాకాలపు మ
త్రియవీరులలో నర్జునుడే యగ్రగణ్యుడని ప్రసిద్ధిపడెను. అం
దుచేనట్టి లోక్తగవీరునికడనే తనతమ్ముడైన పాత్యకిని, గు
మారుడైన ప్రద్యుమ్నానకును ధనుశ్శాస్త్రము నభ్యసించు శే
యవలెనని కృష్ణుడు నిశ్చయించుకొని, సినయందేశము వాని

నిల్లడించియుండును. మఃభద్రావివాహసంతరమునని ద్రవ్యస్థానమునందు ధనంబయుండు తనసోదరులతో ముఖమున్నదివములలో బ్రద్యుమ్నాదులాలనికడ విలువిద్య సభ్యసించియుండును. ముసమూహింపవచ్చును. అప్పుడేయభిమన్యుడు బనించుటయు విద్యాభ్యాసమునకు యుక్తవయస్కుడగుటయు, సర్వవియోగమున బ్రద్యుమ్నాదువానికే బాంధవ్యధరుర్విద్య నేర్పుటయు జటస్థించియుండును. వనవాసమునకుఁ బూర్వము పాండవులు దాదాపుగ నికునదియైదు సంవత్సరము లింద్రప్రస్థపురము పరివాలించిరి. పైనివివరించినరీతిగ సభిమన్యుడును బ్రద్యుమ్నాదియదుకుమారులును నింద్రప్రస్థపురమున నీయురువదియైదేమలు నిల్లే కడపిరనుటకు సంకయములేదు.

అభిమన్యుని విద్యాభ్యాస విషయమున మనము ముఖ్యముగాని యొకచిత్రకథకలదు. ఒకనాటి సాయంకాలమున రాజోద్యాన వనమధ్యమునందొక చంద్రకాంత శిలావేదికపై నుభయభద్రాద్వునులు విశ్రాంతి యుండిరి. అప్పుడట్లనుండు నిండు చూలాలగు నిల్లాలికి మనోవికాసమును గల్గించు ప్రసంగముచు గావించుచుండెనట. ఆప్రసంగము సాధారణ స్త్రీపురుషాచిత మైనదికాక శేవలయుద్ధప్రసంగమట. ఆయుద్ధప్రసంగముననర్జునుడు పద్మప్ర్యాహమును బన్నువిధమును, దానిని ధేదించును పాయమును ధేదించి లోనబ్రవేశించుమార్గమును దనప్రియురాలికిఁజెప్పించుచుండెనట. తల్లిగర్భముననున్న యభిమన్యుఁ డదంతయు నాలించుచుఁ బద్మప్ర్యాహక్రమమును దెలిపిచెప్పి దంతపరకుఁ జక్కగా నేర్చుకొనియెనట. ప్ర్యాహములోఁ బ

వేదములధమును నెప్పివలెడువారి, ముట్ట దానిని భేదించుకొని
 నలుపలికివచ్చు మూర్ఖమునుగూడ వజ్రముదామె కెఱింగించు
 కున్నకమించుచుండ, నానుగతి శ్రీకృష్ణుడెట్లు తెలిసికొని మృ
 త్యుహక్రమమంతయు సుభద్రాగర్భమునుండి యభిమన్యుడా
 లుకించుచున్నాడనియు, నింకనావ్యూహమును భేదించుకొని మ
 లుపలికివచ్చు మూర్ఖముగూడ నాతడభ్యసించినయెడల నాభా
 లుకుమదగ దేవీరుడయి సురాసురలకై న వజ్రయుదగుననియు
 వానిని సంహరించుటకై దాను బ్రత్యేకముగ వాకయవతార
 మును దాల్చునలసి వచ్చుననియు నెంచి తటాలున సచ్చటబ్రా
 ర్హ్యక్షుద్రి యర్జునునిజూచి "బావా! ఓహోహో! నీయుద్ధవై
 శ్మణ్య మంతయు నాడుదాని యొద్దనా ప్రకటించుచున్నావు
 చాటుచాలు నింకరమ్ము; " అనివచ్చుచు బహిష్కారమాడి యా
 ప్రసంగమునకు భంగము గల్గించెనట! సంస్కృతాంధ్రమహా
 భారతములయందీకథ గానరాకపోయినను వినుటకు మాత్రము
 విశోదకరముగా నున్నదని చెప్పకతీరదు. మహాభారతమునంద
 లి కృష్ణుని ప్రవేశానమిట్టిదని తెలియుఁజేయుటకై యీాకథాల్పిం
 పఁబడియుండును.

ఈకథకల్పించఁబడుటకు మహాభారతమునందలి

శ్లో. ఆత్మైకబాహుచోష్ఠ తేలి యవిగత వంతిరుకాని యిత్తులక
 గ్రమ్ముటంధరి ఖాడువనః గావః... ..

అను సర్వసహాయమాధార మైయుండునని మానవ్యము.

పై నివసించిన చిత్రకథయందలి నర్త్యానర్త్యముల నింత
 కన్న విమర్శించుట మహానవసరము. పాండవులిండ్రి పక్షపురిమూ
 కనున్నంతవరకు సభిమన్యుడచ్చటనేయుండి తండ్రియొద్దను బ్ర
 ద్యము నియోద్దను భనుశ్శాస్త్రము సభ్యునిచును దైవవశము
 నవారికి వసవాసము కలుగించినంతనే యతఃపరిసరస్థితిలోడను
 బాదరాలయిన ద్రావదేయులతోడను ద్వారకానగరమునకువిచ్చే
 నను. పాండవులుగడపిన వసవాసాజ్ఞాతవాస కాలమగు వదు
 మూడేండుకు సతమద్యారకయందే సృమ్యముని శివలోప
 లగుచుండెను. వీరాగ్రగణ్యులును ధర్మమూర్తులునగు తనతం
 డ్రులకు దుష్టులవలనగలిగిన కష్టములకు మిక్కిలి చింతిల్లుచు
 మిక్కిలిచింతిల్లు తల్లితోదాద్యుచు, పల్లికన్నఁ బడిమడుగు ల
 క్కుడుగఁ దన్నుసంతోషించు మేనమామలకడను, మేనత్తలకడ
 ను సభిమన్యుడు కడుముద్దుగనంచరించెను. తనకుఁబిచ్చివియో
 గదుఃఖమును గల్గించిన దురాత్ములగు కొరవులయొక్క దనకపిద
 ద్దుకొనుటకైఁగాఁజోలు వాస్తవ్యకాలములోనే యాఁకమార వీ
 రుడు రక్షియారహస్యములెన్నియో నేర్చుకొని యెన్నియో
 మాదులు బాహ్యక వైదండెత్తి వచ్చిన జరాసంధాదులతో శ్రీకృ
 ష్ణునకుఁ దటస్థించిన యాధములతో యదువీరపుంగవులతోఁబొ
 టుతానును హురాహుళారిగఁజోరాడి తనరక్షియారకొల
 మంతయు నెల్లడించి యుద్ధనక మాదుఁడనియనిపించుకొనియెను
 అపరిపుత్రునింగన్నతల్లికింతకన్న గోరఁదగినదేమైననుండునా

అభిమన్యుని వివాహము.

సాధారణముగ మహాపురుషులజీవితములు కష్టపూరితములు. అందుచేతనే నీతిదాయకములును మార్గదర్శకములునునైన యవిమానపునకు బ్రాపంచకష్టము గలిగించుచున్నవి. దుష్టులవలన సాధువు లెన్ని కష్టములు వరుచుండినను సర్వేశ్వరుని కటాక్షపీటగమొక్కవారియైన వారీపై బ్రసరింపకపోదు. బాలార్కుని కిరగామొక్కటియైనను గాథాంధకారమును విమిమ మృతమున నిశ్శేష మొనర్చునట్లు, అయొక్క కటాక్షపీటగమొరతటి కష్టములవలన మరచింది సాధువులను బ్రహ్మానంద పరమకులఁ జేయుచుండును. అష్టతవాపాఠమున జరిగిన యభిమన్యుకమాదుని వివాహము, పదుమూడేడులక్షవృకాలము నొక్క మారుమరచింది పాండునందనుల నమందానంద భరితుల నొనర్చెగదా? అభిమన్యుడు వివాహమాడినకన్యక యుత్తర. ఆ యుత్తర విరటునికూఁతురు. ఆవిరటునియొద్దనే పాండవులులేమి యష్టతవాస నిర్భరమును మారు పేషములతోఁ గడపిరి. ఉత్తరకునాట్యగురువై బృహస్పలయనుపేరునఁ బ్రవేశించినవాడర్దుచుఁజేయని తెలిసినంతనే విరటుఁడెంతయుసంతసించి యాకన్యకను బర్హిగహింపవలయునని మొదట నట్లునునే ప్రాధికంచెను. కాని వృద్ధగీతాదులయందుఁ దామరత్తరకుగురునగుటచే నామన జెల్లగింపమొదల లోకము లెన్నులోలాత్ముఁడని నిందించుననియు నందుచే నాసన్నియును గోడలిగాఁ జై కొనవననియు నగ్గునుండువాని కితింగింది, యామెను జెల్లముటకు నమ్మితింవలెదు.

మ. పాఠశాలకు చాచువీర్యము కా • గృహస్థుల త్రోవోగ్యముం
దరుఁదాదారచితుఁడొందితకలా • దక్షుండుదారుండు. గా
తర నందఁడుఁ దార్జ్యసమ్మతుండు వి • ద్యావేద్యవోహసి. య
త్కురుతేనందు చరింతుఁగాక యభిమ • జ్యుండ్ల పశోలాననన్.

అన్ని విధముల సభిమన్యుఁడై రక్షుఁ దగినవఁడని చెప్పి
వాని విద్యాగుణశీలములను విరటునె కెఱిగించు సంకల్పమున
మాత్రము తనకుమాదునిగాఁగాక హరిమేనల్లునిగా నర్జునుఁడు
ప్రసంగించుటెంతయు యుక్తియుక్తముగా నున్నది. అర్జునుని
మాటలువిని విరటుఁడు మిక్కిలిసంతసించి, యర్జునునితో వియ్య
మందుటకన్న దనకు మహాభాగ్యము లేదని, యాశుభకార్య
ము నిశ్చయించుభారమును ధర్మజనియంచుంచెను. ధర్మజుఁడు
ను నర్జునుని యభిమతానుసారముగ సుతరాభిమన్యుల వివా
హము తనకుఁ బరమనమ్మతమని పలికి యాశుభవార్తచుట్టాల
కెల్లరకు నెఱిగించవలయునని విరటుని బయోగించెను. కొరవ
తంతముతో సంబాధము గల్గినందునఁ దనమాత్స్యవశము పా
పమయ్యెననిపలుకుచువిరటుఁడుకన్యారత్న మగుసుతరచే ధర్మ
భీమాన్యుని నకుల సహదేవులకుఁ గ్రమంబున ముక్తిరస, స
మ్మహాపురుషులేవురును దమముద్దహించిని దీవించి, యంతఃపు
రంబునకుఁబోవ ననుజ్ఞయొసంగిరి. సమ్మట సుభయ చక్షముల
వారును మాహూతిఁకులరావించి శుభలగ్నవిగ్లయముచేయిం
చి, యాదవపాంచాలాదులగు తమతమ బంధుదనములకెల్ల న
తఁ మానములు పంపిరి.

తదనంతరమునఁ బాంచుకుమారు లేవురును నర్జునవర్త
ప్రభుంధమున కేమిపాపమునందు దామకొనిన తమతమ య

యుధములను దీసికొని యుష్టావ్యపురమునకు విచ్చరి వివాహమునకు రానున్న తమతమ బంధువులతోఁ జేరుమీచుచుండెరి. అట్లుండ బలరామకృష్ణులు సాత్యకితో మథదాభిమన్యుల వెంటనిడుకొని, ప్రద్యుమ్నఁడు వాంఛించు మొదలగుకుమారవీరులతోడను, అక్బారాచి పరివారజనముతోడను, ఇంద్రసేనాది పాండవపాఠకులతోడను, రథామాధులై చేతులెరిబలపఱితులై యుష్టావ్యమునకు వచ్చిరి. వారునందమలును సుభద్ర మోక్షాహములతో నాయాదవ సింహముల కెదురేగిరి. తోడనే యొకరికొకరు మ్రొక్కువారును, మ్రొక్కువారిని దీవించువారును, ఒకరినొకరు కౌగిలించువారును గౌగిలించువారిని బ్రేకంపించువారునునై యయ్యాదవ పాండవవీరులును హావందవరనకులైరి. పిమ్మట శ్రీకృష్ణుఁడు మథదాభిమన్యుల వశ్యంతరదనములవెంటఁ బాంచాలిపాలికింబంపి, మనోహరములగు రత్నాల భూషణములును, విలువగల వలువలును గానుకలుగాఁ గుంతీకుమారులకును చిదవ జాపదికిని నొసంగెను. మఱియు పాఠలకుఁ గరితురగవ్యందనములును, దానదాసీదనములను వేలువేలుగ సమర్పించి, వాసుదేవుఁడు వారందరితోనఁ బూజారాత్రీములు నిమిషమాత్రీములుగాఁ బుచ్చుచుండెను.

పిమ్మటఁ బాంచాలదేశాధీశ్వరుడగు దుగ్రీవదరాజు కుమారులతోఁగూడ మహావైభవమునవచ్చి తన జామాలగు పాండుకుమారులకుఁ ద్రియంబుగూర్చి వారలచేతుచిత్తెఱి గౌరవింపఁబడియె. ఇంతియకాక, యద్వివాహ మహోత్సవమునఁ కాహ్వానింపఁబడిన బహుదేశాధీశ్వరులగు బంధుమిత్రాదులును కని యలంకరించుచునే మనపావ్యపురము విశ్వకర్మాదులును

విద్యోగమునై నలకూబదుని వివాహమున కలవాపురము
లె శోధిల్లి జూచ్చెను.

అచ్చో విరటుండును దనంగరంబున సుత్యవంబునాటి
చెను పిలిగ్గహమునకును రతినాల తోరణములు వేలాపిం
గిరి. ముంగిళ్ళ రంభాస్తంభములనాటిరి. కుంకుమముతో
లియనలికి కప్పరంభుబాడితోఁజక్కఁగముగ్గిలిడిరి. ముగ్గిము
బలువిధములగు నలంకరణములచే నూతనశోభవహించి, య
వ్యరాలనగరము పరిణమోగ్గెనును మాధవలక్ష్మీ కుద్యాన
నమై చూపరులకు నయనానందమొనర్చునాగెను. విగాటును
కారును సుధీప్తయుఁ దనయులుఁ దమ్ములు బంధువులు మొద
లగు వారితో గంధమాఽయ నవరత్న భూషణాదుల నలంకరించు
కొని, పకలకాస్త్రవారంగతులకు బాహ్యుతోత్తముల నుచితగ
తి సత్కరించుచుఁడెను. మఱియు ధగ్ధగాయ మానవాలగు
మగిస్తంభమల రత్నదీపములు వెట్టింది, చెలువుమిగులు చాం
డిలఁబట్టింది, ముగ్గాల దండలును బూలదండలును, మంగళ
పదములగు పచ్చితోరములును వేలాపించి, చందనమునవ
ళికించి, ముగ్గియుముల ముగ్గిసిట్టింది, విరటుండు కల్యాణమం
దిరమును నలంకరింపఁజేసెను. పురోహితుడును నలసిన వస్తు
వి శేషములనెల్లఁ గొనివచ్చి వివాహముంబునును సిద్ధముగావించె
ను. ఇట్లు సర్వసన్నాహమును సంసిద్ధమయినంతనే బహువి
ధాళరణముల సుత్తరసలంకరి పనేర్పుగల చలికస్త్రానియోగించి
మత్స్యనాథుడు శిష్టజన పరివేష్టితుఁడై కూర్చుండి, లగ్న
మానస్సు మయ్యనని ధర్మజనకు పర మానమంసిం చెను.

ఆత్మ వినినతోడనే ధర్మజాను తన శత్రువుతోఁగూ-
 రుకొని. సుగుణగణాలంకారుడగు నభిమన్యునిమహిమగణాలంకా-
 రముల నలంకరింప నియోగించి, పిదప భద్రగజాహుడుగు-
 నాసౌభమ నివెంట నేనుంగులుదురొగమ్ముల మహిమమ్ములు
 సుబరములు బుష్పములు ఫలములు మొదలగు యోగ్యవస్తువు-
 లు పుష్కరస్థల క్రోడగనకున నియోగించి, మంగళసూర్యనాద-
 ములును, బ్రాహ్మణాశీర్వాదములును, మోక్ష గానములును,
 వంశీజు నాక్య సంతాపములును జెలంగ వాసుదేవపురస్కరములు
 గా మిక్కినాఘనీ మందిరమున కేలేంచి, శంఖ జయఘంటాది
 మంగళధ్వజులతో నమస్కాని లోనఁబ్ర సేరించెను. ముక్తి
 నామము పరమసౌభమము విహించి యాదర్శమును భక్తము-
 ల్లాపుచు నచ్చినవారెందరిని నుదితగతిఁగొనించెను. తోడ
 నే పురోహితులును వివాహ పుణ్యకర్మల నడప నారంభించిరి.
 బంధువుల ముఖమండలములఁ జూచుకొనకుంప నధూవదులక-
 డ్దముగఁ గట్టఁబడిన తేయొద్ద శ్రీకృష్ణుడును, ధర్మజానును,
 ధరంజయును, మత్స్యనాథుడును నిలువంబడిరి. మంగళతూ-
 గ్యనాదములతోఁ గొన్నినిముసములక జైరయెత్తఁబడియె. పర-
 స్పరరూపవిద్యాగుణశీలములఁ జరకాలముమండి వినుచుండుట
 చే నెందఱులఁ జూచుకొన నున్విరిలూరుచున్న యుక్తరా-
 భిమన్యుల కానిముసములు యుగములెఱవి. తేఁచాను తో-
 లఁగినంతనే హృదయములనాటిసయనోన్యవాసురాగముప్పొంగ-
 ననన్యధూపదులు నునుసిక్కు పెంపునఁ జూచియుఁ జూడనింట్లు
 తొందఱులఁ జూచుకొనిరి.

పితమఁ జాట్టును గురుగూరిన చుట్టమఁలెల్లఁ గుఁమిక్కిలి మఱ
 ద్ద్రుఁపఱునఁ జూచు చుండఁ మందారకల్పలత లొకఁటివై
 బూలవాన గురియుఁట్లు దోమలతో నున్నరాభిమన్యు లొం
 దొరులవైఁ దలఁబ్రానినోసికొనిరి. నాటి శుభలగ్నమున నా
 భద్రుఁడు నిజబొహు తుండమున నయ్యుత్తరవాణివల్లమును
 గ్రహించి యర్జునాదులకు నయనానుబంధ మొసఁ గూర్చెను. బం
 ధువులెల్లరు నెప్పూవగుల నేకాననముఁ గూర్చుండఁ జెట్టి ఈ
 నూరినబాభాగ్యమున కెంతయు నేడుకడఁజొచ్చిరి. అట్లేకా
 నవాసీనులగు నయ్యుత్తరాభిమన్యు లిరువురు నొక్క పాదునఁ జె
 ర్చిన విరిజాచి మావిడిమొక్కలవలె మిక్కిలి ప్రకాశించిరి. ఇ
 ట్లు వివాహముహూర్తము శుభప్రదంబుగఁ గొనసానినంత నే
 విఱుందు, ముఁగిభూషణములును, విలువగలవస్త్రములును, క
 య్యారాది సుగంధద్రవ్యములును, తాంబూలములును జెప్పించి
 శ్రీకృష్ణ హితులయిన పాండవులకును, వారిభార్య హితులకును
 గూడఁ నమ్పించెను. ఇందియెకాక, తినినవస్త్రాభరణములనం
 తః పరజనముచే ద్రోవదీసుభద్రులకుఁబంపించి, యభిమన్యునకు
 సువంశిధములగు పదివేలగ్నములను, పలుకుములగు నైదుల
 కులగోవులను, రెండువేల రథములను, అనేక భద్రసామజము
 లను, అక్షి దానదాసీదనమును మున్యుభూరముఁ దరిగముగా
 నెసఁగను. వివాహములయందెట్టి కల్పముల యాచారములు
 ననాలిముఁగొని యధునారినములుగావు. అదిలో నీయాచార
 ములు కేవలము నేడుకలు. నానాటికి నీవేమకలే వాడుకలయి
 ననె. ఈవాకులు లగ్నకాలముదలి మంత్రములవలె విధవిధా
 నములై నిరూపింపగు కన్యాదారల నేడంత బాధింపుచున్నవి

అహ! పుష్కరదాసుబిడ్డయను పులికిలోవార్త తెండి! చెప్పలకు
నొచ్చని పట్టునలె దోపి చు నీయాచారము యుగియులు మారిన
ను మారకుండుట సంఘచ్ఛోల్యమునగదా !

విరాటుఁడొనంగిన కట్టు ములతో నవ్వీవాహమహోత్స
వము పూర్తిఁ యుంది కాని తద్వివాహవర్తి గమును బూర్తిఁ
చేయుటకు మ శక్తను వీలులేదు. బలరాముఁడు శశి శేఖరులు
నొకకూఁతురు కలనట. అకస్యకను దుశ్యోధనుకుమారుఁడగు
అశ్వత్థునికొని గవలయునని యుతఁడునిశ్చయించెనట. అందు
కు సుధద్రోమంఠయు వగలి శశి శేఖ సభిమన్యుని కొనంగుమని
యన్న నెరిపాప్రీతిగాంచిననునతఁడు సమ్మతించక, యుండనూ
దును దినఁదిండియులేక యడవులవాలయిన యస్థ నునితోఁ దా
నట్టి సంబంధము గలిగించుకొననని విశ్వప్రముఁ బ్రత్యక్షర
మునంగెనట. అందుపై సుధద్రోహిమన్యులిరువురు బలరాము
నిపి రోషమువహించి యచ్చటనుండొల్లక ద్వారకవిడిచి య
ర్జునునొద్దకు బయలుదేరిన ట. అట్లు బయలుదేరి వారొక య
గ్యమార్గమునఁబోవుచుండ భీముని కుమారుఁడైన ఘటోత్క
ఠుఁడు వారిలనడగింది వారికిని దనకునుగల బంధవ్యమునఁజూం
గక తాను నరమాంసభక్షకుఁడగు గాక్షనుఁడగుటచే దనయర
గ్యమునఁ బ్రవేశించినవారి విగ్రహపురను భక్షించుట కడ్యమిచ్చె
నట. ఆపదర్శమున పీఠాగోరులగు సభిమన్య ఘటోత్కఠ
లకిరువురకును ఘోరసంగ్రామము జరిగినదిట. యుద్ధవృజకు
గుచుండ గల్పితకథలకు మూలపురుషుఁడగు నారదుఁడుఁగ్రీ
ష్టమి వారిరువురకు వారిచి వారికిఁగల పరస్పర బంధవ్యము

నెఱింగించెనట. పిమ్మట ఘటోత్కళాదు సాధవాళిమన్యుల
వృత్తాంతమును తెలిసికొని యతివేగముగ ద్వారకానగరమున
కేసి, యంతఃపురమున నభిమన్యునిగొరకుఁ బరితపించుచు దుః
ఖాతిశయమున స్పృతిలేక పడియుండిన శక్తి శేఖను దసమాయా
బుమున ముచముతోడనే పరులకుంటఁబడకుండఁ గొనివచ్చినను
భద్రాగ్రీమార్గల కప్పించి, తామసరల నచ్చటికేసి మాయ
శక్తి శేఖను ప విత్తింపఁజొచ్చినట. నివాహకమున లక్ష్మ
మునీషాయశక్తి శేఖ యొకప్పుడు బెబ్బలివలెను నింకొకప్పుడు
త్రాచుపామువలెను మూయొకప్పుడు పెనుభూతమువలెను గవల
బడుచుండుటచే బెండ్లికుమారుడును భయపడి తనకీనన్యకవలకు
ని పరుగిడఁదొడఁగెనట. పెండ్లికుమారునేకాక పెండ్లిపెద్దలను
పెండ్లికివచ్చిన బంధువులు మొదలగు వారినందరినిగూడ నిట్లునే
కథముఁ ఘటోత్కళాదు భయముఁదించి, చీకాకుగల్గించి ప
చ్చిచ్చించి తుట్టుతుడగు భయంకర కంఠస్వరముతో నభిమన్యు
డుకుఁగాని శక్తి శేఖపెండ్లికై తగుచుమనివచ్చిన మీయందరికీఁబ్రా
యశ్చక్రము చాలుననియు, శక్తి శేఖాభిమన్యులకు వివాహములు
మీనిష్ఠుదికావున, నిజమైన శక్తి శేఖపెండ్లి చూడవలయు నన్ను
మీరందఱును ఘటోత్కళాని నసమునకు రావచ్చుననియుఁజెప్పి
మాయమయ్యెనట. పిమ్మటనదంతయు ఘటోత్కళానిమాయ
యేయని గ్రహించి బలరామాదులు వెళ్ళిపోయిరి, య
య్యర్థమునకేగి శక్తి శేఖాభిమన్యుల వివాహకాత్మికము ము
గ్ధాత్మాహమునఁ గావించెరట.

పై నివసరించిన చిత్రీకథ మనయాఁధ్రీ దేశమున దిక్కి
లి విచారముతోన్నది. గ్రంథాధారములేని యా చిత్రీకథ

బలగామునకుఁ గల మనోభవ పడినాతమును ముహూర్తమునకుఁ గల మాయాబలకాశ్చర్యము; అభిమన్యునకుఁగల ధమర్షదాన్య హాశిశ్శమును బ్రకటింపఁగల గల్పింబడియుండునని మాయూహ.

—• యుద్ధరంగముదలి యభిమన్యుఁడు —

ఉద్ధర్మను జేప్పించెడువారే మహాభారత యుద్ధము పాఠంబించువారికి నభిమన్యుని తీవ్రమున వనము ప్రియ సింహుల సిన ముఖ్యాంశములేమియును లేవు. తనయథాంగిలక్ష్మిలోనా కుమారతీరుఁ డతివృత్కాలము మాత్రమే సంపాదనాభ్యముల ననుభవించి, తనతండ్రిలకు దాయాగులతో రాజీయసంగా మము లేఁగిచుటచే దాచును నుష్టసంహారమునిమిత్త మవతరించిన మహావిప్లవాలె ధమర్షగుఁడై కురుక్షేత్రమునఁ బ్రవేశించెను. అభిమన్యుని వివాహమైన నైదుదినానుండియు దాయ భాగమునుగూర్చిన రాజీయాశములు చర్చించఁబడ నారంభించినవి. పెండ్లికియవచ్చిన నానాదేశాక్షరములు గూర్చుండి యుంక నింకకొలుపు. శ్రీకృష్ణు డీయశమును జర్పించి సారదునందనులుచేసిన కష్టములును, ధర్మాచరణమునందలి వారిపట్టువలయు నెల్లినష్టాదయముల కాశముగ నాటించెను. అందుచే నెచ్చటిగాఁబీడుతెల్లరు వివాహాశ్చర్యముతోఁబొంగినా హనోర్ధ్వముగూడి విహించి నమయమువచ్చినప్పుడు పాండవులకుఁ దమతమ సైన్యములతోఁ దోడ్పడ నున్నట్లులై, అందుచేగతే యుద్ధావసాంతమున జరిగిన యాచివాపాషు డైవికమేయయుగ రాజీయముగాఁ బాపపులకు ఫలించినది.

పాండునందనులు శ్రీకృష్ణుని ముందగుకొని తమకున్న
యముగ కావలసిన దాయభాగమునుగూర్చి పలువిధముల
యత్నించిరి. రాయభాగములంపిరి. తుట్టతుడకుఁ దమకేవలకు
నైదూర్చిచ్చినను జాలుననియు, నకలవిధముల సంధికిఁ జేయ
జేసింపవలయుననియుఁ జెప్పి ధర్మజును శ్రీకృష్ణుని బురించెను.
కాని యెన్నివిధములఁ బ్రయత్నించినను దుర్యోధనును పాండు
శిరంగీకరింపలేదు. నిండుకొలుపున మాధువుఁడొనర్చిన హితోప
దేశమును, భీష్మాది కురుపుంగవుల సీతినాశ్యములును, నారద
కాణ్వది మహామునుల యితిహాసోపన్యాసములును దుర్యోధ
నునెడఁ గేవలమును నిష్ఫలము లయినవి. అందుపై మాధవుఁ
డచ్చటి న్యవహారిమును దుడముట్ట నవరించుకొని యుద్ధ నిశ్చ
యముగావించుకొని తిరిగి యుద్ధస్థలమునకు విచ్చేసెను. అది
వరకే సర్వనిమరసన్నాపేమును సమూహచ్ఛర్యోనిన పాండునంద
నులు కృష్ణనివలఁ గౌరవసేవయంగలి విశేషములన్నియువిని
మరిగితిరి శోకానామును నహించిరి. పరమ సుభయములు
వారును దమతపః క్రములతోఁ గురు కీర్తనమునఁ జేరిరి.
పుణ్యార్థిలంబగునమననాటియురయమ్మునమహాభారతయు
ద్ధము ప్రారంభింపఁజేసెడి. పాండవులచేడకొహిమలబలమ్మున
కు శ్రావణిసోపదుఁడయ్యఁ ధృష్టద్యుమ్నుండును, కౌరవులకుఁ
కండకౌహిమలకుఁ భీష్మఁ డనునాయకలుగా నియుమింపఁబడిరి.

యుద్ధమారంభింపఁ బడిననాచు పాండవు లచలమను పే
రుగఁ యొకమహావ్యూహమును బన్నిరి. అగ్రావ్యూహమునకు
నాథుకుండయిన ధృష్టద్యుమ్ను డగ్రభాగమున నిలిచి, భీమునే
నాది మహావీరులను గొండరిని దగ్గరునొకగానుంచుకొనియె

వారలలో బాలభలపీఠుండగు మనయాభిమన్యుఁడుముఖ్యుఁడు.
 నాటియుద్ధమునఁ గోపలజేశాధీశ్వరుఁడగు బృహద్యలుం డభిమన్యునిచాకి వానిసారధివిగూల్చి, హయములఁ బడనేసెను. తోడనే యక్కమాఠవీరుఁడు మహేంద్రాగ్రాకారుఁడై తానును నట్లులే యాబృహద్యలుని సారధిని రథ్యముల నేలఁగూల్చి, యంతలో విడువఁ, వాని కేతనమ్మును బడనేసి, చేతంగలవిల్లుదుకురించి, శరపూరితగాతునిగా నునర్చెను. కారవపై న్యాధీశ్వరుఁడగు భీష్ముఁడు దుర్యోధనప్రీతిఁజై, పాండవబలముపై విజృంభించి, చేదివాంచాలకేయూడి, రాడివీరుల సేనల నిమిషమాత్రమునఁ జకాకువరచి, మొత్తముపైఁ బాండవబలమును నేలఁబరలాడు తలలతోడను, తునియలయినడిస విండ్లితోడను, నేలఁపొలిస కశీబరములతోడను, విరిగిపోయిన పతాకములతోడను, రక్తప్రవాహములతోడను, పూతిఁగ నింపివేసెను. ఇట్లు పౌరయశాల రుద్రునివలె విజృంభించిన భీష్మనిమార్కొను ముగిలులేక, పాండవపై న్యలు చీకాకపడుచుండ, వెలిమిన్య కుమారుఁడభయ మొనంగి, బంగారురంగుతురంగముల యంగములకాంతలను, కణికారధ్వజము కాంతుఁను దిక్కులవ్యాపింప, భయంకరాకారముతో గంగానందను నెదుర్కొనియె. నిర్భరపై న్యాధీశ్వరుఁడగు కుమార దేవునివలె నర్జునుమారుఁడు నిర్భయముగఁ జెల సేసి, యెదుఁజొణమ్ములు కల్లుని కల్లమునాటింది, యొక్కశరమ్ముఁ గృతవృత్తి యరమునుబదిల్చి, నాలుగుకోలలతోఁ గృపునిహయముల నేలఁగూల్చి, మధ్యయందనాడ్డమినిలిచిన దుర్యుధాదుల దూలముగఁదోలి, కట్టకడకుఁ బుచ్చునఁ బడియెను. అట్లు ముష్టుమునుముడులనతాతనుచాకి

తన ధన్యుత్వాన్ని పొందితియ్యమును వానికి మచ్చమొచ్చుచు
వాడిగల తొమ్మిదమ్ముల వానిమీస నాటనేసి, యేమిచేయు
తును దోపనీయక వానికిమిక్కిలి తల్లడపాటుగల్గించెను. ఒక్క
క్షణములో నాతఁడు ప్రాంతిందిన యానంగర కొశల్యమును
వలెల్లు వేకోళ్ళుగొనియాడిరి. భీష్మాదివీరులును “భాగిరా! ఏ
మి వివచ్చును బోలవచ్చు. పెచ్చుగావచ్చు కాని లేకమును
సివోడు” అనియెగతయు మెచ్చుకొచ్చిరి.

అట్లుమెచ్చి గింగానందము డద్దునకమామని సారథిని
తనమును నారమ్ములుబడనేసి,వానిపై బలువిధములగు నుచ్చలా
ప్రముఖ బ్రయోగించెను. అతియెక్కు, వానికిఁ దోడుగ శల్యశక్తి
వ్యాధివర్మాదులుగూడఁ జెల రేగి, యొక్క మొగినిభిమన్యుని
నఖండబొగవర్షమును నిర్ణయనారంభించిరి అబొగవర్షములను
హస్తవ్యోమముల నహించి, యాబాటులు ఒక్కొక్కాడుఁడై యున్న
రాకెనెదుల నందరినినిశాతశరపరంపరలుబుక్కిరివోప్పించి, చీకాకు
పరచి, కపటాక చక్రముతో నర్థద్యులముగఁ జూచి తాలధ్వజము
ను నేలపైఁ గూల నీసెను. పతాకముగూలుటకన్న వీరుఁకుఁబరా
ధరములేదుగదా ! అట్లు తాలధ్వజమువీక్షి నేల వ్రాలినంత
పొండవపై న్యము లన్నియు మహానందముతో నొక్క పెట్టుననా
ర్చియి. కొరవసేవ చిప్పఁబోయెను. అహ! ఖమ్మ శల్యశక్తివ్యతన
ర్పాది మహాయోధుల నెల్లదానొక్కడే వారిందిపోరాడఁగల్గిన
ధనంజయకుమారునిశస్త్రాస్త్రకాశలయెరినినిగొనియాడఁగలము?
కొరవసేనాసముద్రమునకుఁ జలియలికట్టయి, భీష్మాదియోధుల
విజ్ఞానభా ముగాఁచిన యభిమన్యుని బాహునికెమమునుబొండ
వసేనలు పలువిధములఁ గొనియాడఁ దొడ్డగెను.

రెండవనాటి యధ్యక్షమున, బాండ్‌వులు కొంచెవ్రాహ్మణ
 మునులన్నిరి. ఆవ్రాహ్మణమునకు భీమసేన ధృష్టద్యుమ్ను లిరు
 వురుచు బలువురు వీరులను దమకుదోడుగా నుంచికొని దక్షిణ
 వామపక్షంబుల నిలిదిరి. అందు భీమునకు దోడుగానిలిచిపీ
 ఠులలో నభిమన్యుఁడు ముఖ్యుఁడు. అనాడ భిమన్యునకును దు
 ర్యోధనునకుమారుడగు లక్ష్మణునకును బోరాటము తలపఱిచెను.
 ధృష్టద్యుమ్నుం దశ్శర్ధామతోబోరుచు, నాతిని రథస్థులం
 గూల్చి, శల్యుఁడును గృష్ణుఁడును వానికిఁదోడ్ పాండివసేనాని
 నెదిరిందిరి. అట్లు శల్యకృపాశర్ధామలు మున్నరనేకమై ధృష్ట
 ద్యుమ్నుని బట్టుముట్టుట దూరమునుండి యభిమన్యుఁడు చూ
 చి, వాయువేగిమ్మునఁ దవరిధమ్మునదోలించుకొనివచ్చి, వచ్చి
 నతోడనే కృపాశర్ధామలనిరువులఁ దొమ్మిదేసియుమ్ముల గాఢ
 ముగనొప్పించి, శల్యునిశరీరము నిరునద్రుమబాణముల జల్లిప
 నిలఁగఁపించెను. అదిచూచి లక్ష్మణుఁడు వాకిఁదోడుగాఁ బ
 రుగుపరుగునవచ్చి సౌభద్రునిదాక, మర్మ శరీరులయిన శరీర
 ములచే నాతిని మేనెంతయు నొప్పించెను. అభిమన్యుఁడును ని
 శాతశరపర్షము వానిపైఁగురియించి తనహస్తలాఘవము నిండు
 క పోకిరించెను. అందుపై లక్ష్మణుండమోఘమగు బాణాగ్ర
 యోగమున నభిమన్యుని విల్లుదుగించి పర్షపల్లవ నార్చుచు.
 వాని పరాక్రమమును తెచ్చి కొరవసేనయు విజయారామయె
 నర్పిఁడంగెను. కాని విజయార్యుఁడ దవ్యజయారాచమ్ములకు
 భీకల్లకి, యెండాకవిల్లందుకొని లక్ష్మణుని విజయానక్త సంపూ
 ర్ణముగ నెడలెను. తోడనే తనతనయుని దీనాజ్ఞ నరసి, దు
 ర్యోధనుఁడు నర్వరమాగఁడవరిధము నభిమన్యునిపయికిఁ దోలిం

నెను. సాధమనీనిబాహువిశ్రీమసుపదనాకినినవారగుటవానిని
 లన రారాజున శిట్టియునద్రవము గలుగునోయని వానికి దో
 కుగ భిష్టుదోగాది మహావీరులైనవచ్చి యాకుమారకీరుని
 పయిఁబడిరి. అప్పు హనువ్రవమునకు మేధదగి కొడుకు లేక
 మునునలంపక చిరునవ్వుతో నందరికన్నిరూపులయి యాధర
 రాచార్యపుంగవులతో రంకిగ్రీడనాచరించి, యంగములనొప్పించి
 యంతరంగముల మెప్పించెను.

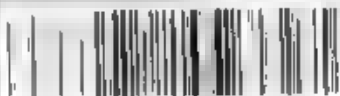
మూడవనాటి యుద్ధచంద్రవ్యూహమ్మునునభిమన్యుడు
 సాన్యకపమేతుడై యలంకరించి, రసరిందులకుఁ బరమశ్రేష్ఠు
 వయిన శకుని నెదిరింపవారంభించెను. సాన్యకీయు గాంధార
 పై న్యముల ననేకగతుల నిర్మూలముగావించుచుండ, శకునివాని
 పై విద్యుంధించి, యాలెనిరధింబును ఖండించి విరధునిఁ జేసెను.
 తోడనే యభిమన్యుడు రసమామను రథం బెక్కించుకొని, వా
 నితోఁగూడ గాంధారసేనాసముద్రము నెదుర్చుచు, అన్నక్షణం
 చిన యనేకవీరాగ్రేసరుల నోడించి పారదోలెను. శకునియ
 నాకుమారవీరునిధాటి నిలువలేక రససేనలతోఁ జూపొయెను.
 అవారి. విని దుర్యోధనుడు రస బంధువులతోఁ గూడ నెత్త
 యుఁ దల్లడిల్లఁజొచ్చెను.

ఆనాటిసంగరమున రారాజునకుఁ బరాజయము గలుగు
 లుచే నన్నరువాడు గాంధేయుడు లయకాలరుద్రుడై పాండవ
 పై న్యములపైఁ జెలఁగి, కాలధ్వజశాంతులు దిక్కులవిక్ర
 టల్ల మున్నుడుగఁ దనరథము నెక్కునునిపైకఁ దొలించెను. వా
 నికిఁదోడుగ తోగ్రుంఁచును, దుర్యోధనుడును వింశతియుఁ గృ
 ప్తాదును సోమదత్తుడును శిల్పుడును నెక్కునునిపైఁ బడిరి.

అంతయుఁజూచి, యభిమన్యుకుమారుఁడగురథమును వాయు
 వేగమునఁ దోలించుకొనివచ్చి, నేలుపులు మేలుమేలముట్టఁ జే
 య్యెడువర నొక్కమూరెడింది నిల్చెను భీష్మశోకాస్పవాది
 మహావీరుల తీవ్రబాణవగంఠరలఁ దనధనుర్విద్యాకాళమునవా
 రించుచు, నారణాంగణవేదికపై సాధదుగ్ధిఁజేసిహోతునివలెఁ
 బ్రకాశించుచుండెను. వానిసాహసమునకు భీష్ముడు లోలోన
 సప్రశ్నొనుచు, నానినివిడిచి, తనచూపులును దూలలునుగూడ
 నగునునిపైఁజే దిద్దిపొనియెను. కాని యంతమాలిగ్రమున ము
 నయభిమన్యునకు విశ్రామము కలుగలేదు. భీష్ముడు వానిని
 చాటిపోయినంతనే, యశ్వత్థామ భూశక్తివశ్యల్యపునఁ దిత్తసే
 నులు కొదమసింఁగమునుదాగు మదపుకేనుంగులవలె నాకుమా
 గసింకలుని జట్టముట్టిరి. అహ! యుద్ధముకొల్పిబృథముగదా
 యుక్తాయుక్తముఁగఱుక యందరుమహావీరులొక్క బాకునెది
 రించుటంతటి సాహసము ! అట్లులోక్క మొసిన దన్నఁజాట్లు
 ముట్టిన వీరపుంగవుల నెల్లరఁ దేరిపారఁజూచి విన్నదికొడుకు చి
 యునిప్రసప్తమ గురువుమృనియారమునొప్పవేసి, శిల్యపునుగిని
 వరాళమును ఖండించి తక్కటివారింఁగూడ నక్షయబాణమింప
 రల మిక్కిలి తహతహలాఁగెను. అక్కురువీరులెల్లరు నక్క
 మూరవీరుని వరాళిమానలము నహింపలేక, యట్లు తహతహ
 లాడుచుండ, గంగానందనన కంఠక్షతులై నిలిచిన దుర్యోధనా
 దులూర్ధ్వమగూడ నశ్వశామాదులకుఁ దోమవచ్చి యభిమన్యు
 నకు మరంత దుశోర్హామును గలిగిందిరి. అట్లు తన్నెదిరించి
 న యశ్వత్థామభూశక్తివశ్యల్యపునఁ దిత్తసేనులతోడను వారి
 కిఁ దోడుగినిలిచిన గురుశ్వశిల్యమశ్యోధన సోమనశ్చ వింశ

మొదటిను బోగానుచు, సిడికొడుకు తిరువీరబాపాటనను
ను, నిరుపమాన బాహునికళిమమును, మహాధైర్యశోర్యముల
ను, బూతకాగ పెల్లసింది మూతకాగదించిన భను ర్వేదిమువలె
నోచుచు వారిందరిని నిశ్చేష్టితులఁగావించెను అందరుమహా
విరులతో, దానొక్క దెనెమదియక ఘోరముగ, బోరాడుచుం
డిన తనముద్దుల యభిమన్యునిగాంచినంత నే నాడద్దుమఁడెంతసం
తసించినో యెవరు వదిలొపగలరు ?

అనాడలు పేరెక్కన యమ్మేటిమగల్గెల్లరు వభిమన్యుని
పరాక్రమానలమును నహించి నిలువఁజాలః పోవుటచే రారాజు
మిక్కిలి కటకటపడి యభిమన్యు నంతతో, బోసియగ వానిపైఁ
దీగితకాలను గృతవర్మను గేయలను ముప్పదైదువేల రథం
బులవారిని మరలఁబంపెను. అట్లు రెక్కపువ్వలవలె రెక్క
కువారిని మహాసైన్యములపెల్లఁ దొలఁగిరో'యను రగవ్యా
పారనిమగ్ను డైయుండిన యభిమన్యుడు నాదాశస్త్రికముగ పృ
థ్వన్యమునకు దోడుపడవలసివచ్చెను. భృష్టద్యుమ్నుఁడు త
న్నదిరించిన శిల్పవందముతో, బోరాడి వానినిగడతీర్చుటచేత
శిల్పుఁడు రోషదీక్షగాకారుఁడై వానిపైఁబడి యతని శోదంష
మునుఖండించి వాదీతూపుల మేనెల్ల పల్లెదవలెఁగావించి యెంత
యుబాధించుచుండ, వభిమన్యుఁడు చా'రెక్కుకునివలె వానికి పా
డొక్కరించి, యమ్మొసరిందా! వానివిజృంభణమింతయు
నశోలపఁగంచెను. శిల్పుని ప్రతాపము నీరిసినినంతనేదుర్యో
ధనుఁడు తత్పరపడి దుర్ముఖుని దుర్బలాని దుర్మర్షుని పత్య న
తుని జరిగిసేసుని బురుగుతుని వివింశతిని వికల్పని నొక్కమా
రుగ పోధమని మార్కొన నియోగించెను. ముదగిహొడుకు

వారందరినిదాఁ తిన్నావనుగర్వమును భంజించుచుండ నేనొక
 దిక్కున భీమసేనుడుగాఁకాదు. నేనితోడనే భారతియుద్ధము
 ను బూర్తిచేసిదనని చెలఁగి కారవసేనల భేదించఁజేయు.
 వానిభయంకర బాహువిక్రమమునకు దుర్యోధనానుజులందఱు
 ను భీతిల్లినలువంతలకఁబారి సోపుచుండ దుర్యోధనుడిండుక థర్మ
 మునహించి ముగి డేజాధీశ్వరునిభీను సేమనెదిలపన్నాపించెను.

ధయంకరములగు ననేక ముగ్ధుమార్తెల సంఘమును
 తో మాగఁడు విద్యంభించి వ్యకోదరుని మార్కొనినంతలే
 యభిమన్యుఁడు ధృష్టిద్యుమ్నాదుల వెంటనిడుకొని వానికిఁజో
 యుగనే, మూగఁడుని యేనుగులఁ బీనుగులఁ గాదించఁజొడం
 గెను. మగధేశ్వరుండది నహించుచేరక సాధమనికొక దుష్ట
 గణమును బురికొల్పెను. భీష్మాది మహాయోధులఁ దహలివా
 లాడించిన యాకుమారవీరులతో గడలన్న నేమిలక్కఱ ఆమ
 దపుటనుగు తనప విద్యంభించినంతలే యారాచసింగిము దా
 నికుంభము వ్రేయ్యులొనర్చి నేలుగూల్చియంతోవించువకీ యా
 యేనుగుతోడనే మూగఁడురెఱుఁగ నెత్తుటివరదలతో రణభూ
 మినిలంకరించఁ జేసెను. మూగఁడుకు కూలినంతలే భీమసేనాదు
 లాసాధదుని సాహాయ్యమున హతశేషములయిన మనవొక
 గములఁ గడతేర్చి యయ్యెనుగుల పీనుగులను గొండ్లనెల్ల
 జేర్చి. ఇట్లచే విధములు దుర్యోధనుని పోత్తాహమున ద
 న్నెదిరించుచువచ్చిన మహావీరుల సంగలకొలది వారించుచు
 ఆత్మమయముల ధృష్ట్యుమ్న భీమసేనాదులకఁ దోడ్పడుచు
 నభిమన్యుఁడు నాటియుద్ధమునఁ గిమూకరమునందు మదిపుట
 నుఁగునలఁ గొండ్లవైశ్యమున నుచరించెను.

ఇదేనామ యథార్థకారముగ మరల భీష్మానులు
 ఘోరముగఁ బోరినొడంగిరి. అసమాన శౌర్యసముద్రుండు
 ను లోకైకవిక్రముండునగు గాంగేయునితోఁ బోరాడుచుండ
 న లెనలెన్పునకుఁ దోడ్పడవలయునని భీమసేనుడు లెనరథము
 నాన శకుఁదొలించెను. అదికనిపెట్టి వానిసహాయము లేకను
 యిన నెక్కునకుఁగాకుండ దుర్యోధనుఁ డెత్తెననిచి, నిజానెర
 వానిముల నాతని మేనెరియునెప్పించెను. తోడినే భీము
 డు భీష్మాకారుఁడై రారాజు శరీరింబల్లఁ జతుక నేసి, వానిని
 బ్రాణమాశ్రావశిష్టునిగా నునర్చెను. అందుచే భీమునివలన
 రారాజున కెట్టికడ సంభవించునోయను భయమున భీష్ముడు
 ను జగ్గిసేనుడును బురుమిత్తుఁడును గురువతికిఁ బోయి, భీము
 ని పైబడి నుడిమిగించుచుండ, వారిలోద్బాటు దుర్యోధనునకుం
 దకుంపె నభిమన్యుఁ డాముపునఁ డెత్తెననిచి, యుద్ధలబ్ధివరగా
 రిల్లఁ దత్తని కెయిందింపనాగెను. అప్పుడు గాంగేయుఁడు వాని
 పై విసిగి కనులెట్లు జేసి, పసిబాలుడును దనకుముగలమనుము
 చుననుమాట మరచి, మహావీరులైన విశుపదసిం కుఁగ్రాస్త్ర
 ము లాకుమార పేరునిపై విడిచెను. కాని యభిమన్యుఁడా
 గాంగేయుని మార్గగగిణముల మార్గమగ్నముననే 40వేరిచి,
 చిత్తజే నుని కేలయిల శరాఁమును మాలించి. వాహముల
 నేలఁబూర్చి, కిలదములు జల్చి, వాడియొప్పుల ముంగుచ్చి
 పభాహు విక్రమమును బ్రకటింపుచుండను, అదిచూచి గ్రో
 ధారుణిపానులయి చుట్టుకొలనున్న రాజకేరులు గంపు
 లుగుంపు లుగ పచ్చి సోధిమిని ముట్టపెంచిరి. లెనలెన్పునకుఁ

ముగవర్షియు తద్వనశరభారలనెల్ల ఘనశరభారలనొద్దుమహా
వర్షతమునలెనొర్పి. మిండువేసంగినిశుష్కతాననమును దహిం
చు దావాగ్నిగతిఁ బ్రేర్యలించుచు ధనంబయినందఱును శిఖశి
ఖాసమాసములగు శిలీముఖముల నారాజచక్రమునుగట్టి, యా
తఁడు పార్థుఁడ నాభద్రుఁడాయను పంశయమునునులిగించెను.
లయకాలమునఁ బొందవించు చందీశ్వరుని భంగి నాటినయగ
మున ఏరన్యశ్యమునెయు సభితువ్య కుమారనిపాదు భరింపలే
క, యచ్చటిరావీరులెల్లరు హనివిమేలుమేలని కొనియాడుచు
తెనుకకుమరలి తమగౌరవముల సంతతోఁగొనామకొనిరి

తదనంతరమున, స్థితి కారవసేనలనెల్ల విరాఘానిమన
గ నిల్లకన్లొలము గావించుచుండిన యశ్వవకుమారుని శుభల
క్షణుండిగు లక్ష్మణుండెదుర్కొనియె. ఉదవరణోమా రభిమా
న్వని బాహువిక్రమమును జవిచూచియు, రోహిణ్యేకమున
నారండతనిఁ దలవడి బహువిధములగు తీవ్రశిరముల హనిశి
రమునుగట్టివేసిను. అంతవరకును భీష్మాదుమహావీరులతోఁగూ
రసంగర మొనర్చిన సౌభద్రుఁడు, తనకిచ్చికించుక విశ్రాంత
ముల్లినదని సంతసించుచు, లక్ష్మణకుమారునితోఁ జలుకయ్య
పుటాటలాడిగడంగి, యొక్క వాడియమ్మ వానియురమ్మన గా
భమ్మని నాటించెను. అనితో నానెను నొలఁగిచనకి, మాల
నసంఖ్యములయిన దృఢశిరమ్ముల వానిపైఁబ్రయోగింప, సుభ
ద్రకొడు కింతుక యాగ్రహించి, తొల వానివాసములరూ
పుమాచి. పారధినినూలవేసి విరధునికేయ, సద్విరధశ్యమ్మును ల
క్షింపక, లక్ష్మణుఁడొక్క మహాశక్తి వభిమున్మునిచె విడిచెను.
అంతవరకు చలుకయ్యమాగుచుండిన యభిమున్ముఁ డమ్మహా

క్తి వతిమాక్కిముగఁ దుగించి, లక్ష్మణునిపైఁ గనులెట్టఁ జేసినది
అనే చెంత నేయున్న శృంగుడు తటాలునవచ్చి వానిని ఉవరధం
జెక్కించుకొని యావలికిఁ గొనిపోయెను.

అమరునాడుఁగూడ వధిమన్యుఁడు తొలివాటివలెనే కా
రవ సేనపై విజృంభించి, ధృష్టద్యుమ్న భీమసేనాదులకుఁ గుడి
భద్రముతఱఁ దోడ్చుచుఁ గట్టకడకు సైంధవుం దలపడియెను.
ద్రావిడీయులును గోళయులును వానికిఁదోడుగనిలిచిరి. సైం
ధవునకుఁ జిత్రి సేమండును జిత్రించును తఱొక్కిండును బాద
చిత్రించును సుబోచనుడును నందఱును నుపనందఱును
తోడఁబడి రాద్రాకాటలై పోధదుగ్గిపోదిరి. తోడనే అభిమ
న్యుండఁబడి యమ్ములతో వారందఱిని నేర్వేరుగనాహ్వనిం
ప, సైంధవాదులు ఓవ్రాస్త్రపరంపరల నాతనిమించిరి. వారి
కిఁదోచుగ వికర్ణుడును వధిమన్యునిపైఁ గవిసెను. అద్విగల్గవకు
నాహాయ్యముగఁ గుడుకుమాదులు చెలఁచిరి. గుగోలాహల
ముచుకొని పోధదుగ్గిఁబడిసవ్వనవ్వన, నెల్కొవశ్యకము
గు నెగర న్యాపార మింకొకటితనకు లేనందున నాయంకాలము
చుకు వారితోడనే కాలక్షేపమునర్చెను.

ఏడవవాటిసంగరంబునఁ బాండవయోధులు రణరంగము
వలయించి, వారి వాడిందగిన ప్రతివీరుల నెమర్చొని పోరా
డుచుండ, వధిమన్యుఁడు ధుక్కానన వికర్ణ దిల్లసేనుల నెంచు
కొని వారల నుఁగొనియెను. ఇదివరకు పోధదుగ్గినిచే బలు
పాదులు పరాధునింబఁబడిన కారణమునఁ జిత్రిసేన వికర్ణులుతో
వధిమనాకాటలై దుక్కాను పాహాయ్యమున వానిపైఁ బగడి
త్తుననెంచి, యగ్నిహ్వలఁగఁక్కు ఓవ్రాస్త్రకాలముల నా

కమారవీరుని ముందిరి. అయ్యుత్తరంవరల నభ్యుతకమారు
 కనునీర్చున ఖండించి, కవచమ్ములుచీల్చి, శార్దూలమ్ముల
 దగింది, కేతనములుగూల్చి, చేతనములడంచి, రథ్యముల వేల
 వాల్చి, రథములగడలేర్చి, యవ్విధుల నిరాధానులనొనర్చు
 యెకాక, పరివీరామరిల్లియగు తనతల్లిని బాంచాలిని బరా
 థవించిన దురాచారుండగు దుశ్శాసను కంఠమునుగురించి క
 రాసంబెత్తి, తీవ్రనారాచఁబుహర్తించి, యింతలో నాకస్మిక
 ముగ భీరుసేనుని ప్రితిజ్ఞతనకు జ్ఞప్తికొనఁచుటచే, నాకమారిని
 క్రిమీనం తనయొత్తినధనువు నెత్తిపట్టులె దించివేసెను. ఇట్లు
 పరిశోధించిన పక్షులవలెగిరిటివట్టికం జ్ఞాన దుస్ససేనామల
 దురవ్యసాసి, గాంగేయుఁడు చిరచిరఁ దనయందంట న్నరసంద
 నుచ్చఁ దోలించి వానిబాకెను. తాంతవపుండు బాకింతనే
 తిత్సాంగింజ్ఞులైనభూతాంతలెల్లరు దురంతాగ్రీవాస్వాంతలై
 యభిమన్యుని ముట్టకించిరి. ఇట్లు భీష్మపురస్సరంబుగఁ దన్నుఁ
 జాబ్బముట్టిన రాజచక్రంబునీక్షించి, యనకపరాక్రమఁబున వి
 ద్భాంభించి, యవ్విధ నిశాయమును భీభత్సము గావించుచుండ
 నయ్యభిమన్యుఁడమారుఁజూచి, యచ్చునుఁడు నిర్భరానందభరితుడ
 డై “బావా! ముగ్ధోకముల జయింపఁగల యుగ్ధాసమున నీమే
 నజ్ఞానోక్తక యుల్లసిత భల్లవరంవరల భూనల్లభులనెల్ల నల్ల
 కిగ్గోలమొనర్చుచు నొల్లప్రీతిల్లుచున్నవాడో నాబంగారు
 కొండపైఁబడిన యాగాంగేమీదులనెల్ల భంగపరుచు మనయభ
 దంబునర్చింబుగ నచ్చూకేబోనిమ్ము” అనిపలుక మాధవుఁడు
 తక్షణమ రిషమావంకికు మురిలించెను. కానిమార్గమధ్యమున
 ద్విగతాగ్రభీష్మరుఁడును, వానిపెనుక నసంఖ్యములగు కారివెన్న

వ్యములను, బిడప వశేర్పూనును, గృహాక్షనుల వద్దగి చుట్ట
చే, వారైతొ తిడవనకుఁగాని గాంగేయుని నెడర్కొనఁజాల
ఁయిరి. అంతివిరకు, మహావీరతరంగములతో నుప్పుఁగూచు
డిన యయ్యనూన సేనాసముద్రమును శౌర్య సముద్రంబుగను
పొధకుఁబోకక డెవారిం చెను. అహ! అట్టిమహావీరక మూడు
విఁ గుమారునిగాఁగఁచుటకు సుభద్రాబ్రతులెంతటి పుణ్యము
వర్చివోదా ?

కడచిన యేకుదినమ్ములనలెఁగాక యనిమిదవనాడుమా
త్రము మనకథానాయకున కిండుక విశ్రామముగలిగినది. అ
నాడరిండు ధార్మరాష్ట్రులచే ముట్టపింపఁబడిన భీమసేనునకుఁ
దొడ్చుటలరప్ప విశేషించి వర్ణింపవలసినదేమియులేదు. కాని
తొమ్మిదవనాడుమాత్రము వానికి బాహువులనిండఁ అనిగలి
గెను. అనాడధన ధృష్టద్యుమ్నా గులు శిఖండినదుటఁ బెట్టి భీ
ష్మనిపైఁదలపడిరి. అభిమన్యుఁడు కపిలవర్ణములయిన తురంగ
ములుఁబూన్చిన యుగ్రమోధంబుపైఁగూర్చుండి యత్యుత్సాహ
మునఁజెలఁచి, దూదినఁటుకొను చిచ్చునలె గొరవపై న్యమునం
తొచ్చెను. అట్లుబొచ్చి గురుకృపపైఁంధవాది మహాయోధులను
నల్లఁ జేరికింగొనక, విచ్చలవిడిగ సంకవిహర మొనర్చుచుండ
దుర్యోధనుండు భీతిల్లి యలంబమనితో నిట్లనియెను. “ఓయీ
దానవోత్తమా! చూచితే! కుంభసంభ వాది మహాయోధులను
గూడ లేశమును బాటించక భీతిల్లక నిరాయాసముగ మనవ్రాత్య
వామునఁ జొరఁబడుచున్నయీసౌభద్రునినాహుసము! వీరులె
డవయ్యునుండుమహి! ఇయ్యెనిమిదినాళ్ళనుండియు నీతిఁడుమ
నమొనలకఁ గలిగించుచున్నవైన భంగపాటేమని చెప్పఁగలను?

నేపల్లయన వీనింగడలేర్పవలయు. ఇందుకు నీన యస్తుండవు. పాండవులెవ్వఁడు వీనికి దోడ్పడకుండ మేమెల్లగ మఱ్ఱవడియొనము. నీనికి సర్వరముగ సౌభద్యుగింవా? మని నియోగిం దినంతనే యలంబమెడు తననిశాచరనేనలతో, దక్షిణాపి పాం దర ప్రవృత్తుల జీకాకుపగుమ దొడింగెను. అప్పుడు బ్రాహ్మ యులు రౌద్రాకారులై వానినడ్డగింది, లెక్కకురికిన రక్తిసుల మూకలనుక్కదంది, యయ్యలంఁసుని ప్రకృతాపనలమునించుక వల్లాడ్చిరి. మామూలుపి పాగుండగు వారక్కసుల లేదంతలోనా ది, పెక్కి పిల్లలు నయ్యపపాండవుల కొదండములుఖండింది, మందపాప మొనర్చుచు మెక్కిక్కని నె దైదుబొగములుగాయి మాలుగాయములునడ నేసి, మిక్కిలికాధించెను. అసమయమున నయ్యలంబముని శ్రుశ్శిపాలును, పాదరులదుఃఖపాలును గిరిత్రవ శ్శిని పెట్టియొక్క శ్శ్శ్శ్శ వాని పైఁబడిను. అభిమన్యాలంబసులి యుక్తునతిదాకుముగింబోరాడుటగాంది, యథయ ప్రవృత్తులు వారునుభయ మొంది, అలంబను దుమాయాధికుడు, అభిమన్యకు చివ్వాప్తముండితుడు. వీరిపోరాట మెల్లు పరిణమించు పోయినయూతెంతతో నిరీక్షింపపారి. వరస్వరజయాభిరెం దైనవృత్తాసరగు కలదనులచందముననానం కలదనలేతుండు మనబలంబమును మెండొరులదిలవడియన్న బ్యాలులలోలునప్త బాటముల మెండొబిలుగిత్తుకొనుచు, రక్తిభాకావూరితముల గుర్రరములతో, బాకాన్నిరగుల్కొనిన పర్వతములగిరిఁ బావ రులకుఁ గిచ్చుచునుండిరి.

అహునిధాన్త్రుపరింపరల మెంతయుబాధించికోధింది సౌ భద్యుని పాధింప నుక దనుకాధపు మథేదింది, విదకోకి పాదవం

యూహించి, నిరమా మాబలమ్మన గాఢాంధకారముబన్ని ముఠ
మురవీరుని జకాకుపరచి క్రూరశరాసరిముల వానిగిప్పడొ
డింగెను తొడినేయభిమన్యఁకును భాస్కరాశ్రమంబున వయ్య
మేయమాయాధకారమును రూపుమాపి, వారికూరకాశ్రమం
బుల వారించినంతనే, భూమండలమునుండిభీష్మాదిమహావీరులు
ను గగనమండలమునుండి వేలుపుమాకలును మేలుమేలని యా
కామునెంతయుగ్ధింపిరి. తివనవాదానవ్రంతు తనదానవజ్ఞా
యలెన్నికన్నివను నన్నిటిని నన్నరనందనుడెట్లు భేదింపఁజూ
మిలచే. కాశ్రాధయంబున శీఘ్రముగఁబలాయనుడయ్యె.

అపై నభిమన్యఁడు కారవ సేనలక్షల కేసి, మధ్యందిర
మూర్ఖాంకునివలె వెలుంగుడు, తనకడ్డంబైన వీరులన్నిఁగడతే
ర్చుచుండ, వీరకేశేరుల న నేకులఁగూడకొని గుఱానందిమఱా
తనిమార్కొనియెను. కాని యలంబముఁకురగుఱుతోలికిన వాని
కోధానలంబింకను శ్రద్ధరిల్లుచుండుటచే, గాంశతూడుము
నాడభిమన్యఁడవన్యసాధ్యుఁడని నిశ్చయింతుకొనిరి. ఇంతలోఁ
గ్ధామార్దులుఁగూడ నేరేంచివానిఁబోడ్చుచిరి.

—:చోరునకుటి యభిమన్యఁడు:—

పదియవనాటి యాద్యమ్మలో భీష్మునిపైన్యాధిపత్యము
వ్రూర్చియెనది రెండవరుమ్మిండ్ల వీరస్వర్ధమునర్చునమ్మహ
నీయునిధాటి నిలువలేక, కాసు చేపత్రింపరముఁ బాచివులా
తనిపాలి కేసి, నంగవ్యాపారమునుజాలించి తమ్ముఁగటాక్షియను
ని యెంతయుఁబాగ్ధింపిరి. ధర్మమూర్తులునునగ్రహహాతలు
ను, దనకుఁబ్రాత్రులునగు పాండుపుత్రులను గంగాపుత్రుఁడును
న్నించి, కటాక్షించి, మూలన్యభీష్మాచారియు కామకోధాదు

లన్నిటి, యాహాలోకి పాపములవల్లించిన తపశ్శివంగిర వ్యాపారముననెవర మనియెంచి, వెంటనే శుభయంత్రానగి తన్నుఁ గడితే తురుచుపాయమును వారికిబోధించెను ఆయుపాయము శిఖండిని దెచ్చి తపయెదుటనుంచుటయే ! శిఖండి యెదుటనుండినయెదురిగా మునర్సననిభిష్టునివ్రాసము ఇందుకోక మహాగాఢమున్నది భిష్టుని యగ్నిష్టునిచరిత్రముంతయుఁ బ్రత్యేకగ్రంథరూపమును వివరింపవలసినదేకాని, మనయభిమత్యకథా సంవర్ధమునఁబొడిచుమాటలతోసూక్ష్మముగ వివరించుటకువీలులేదు. పాంచుపుస్తకము తనపాత్రులనిగాక, ధర్మమూర్తులగుట ధర్మరక్షణమునకై తనపాత్రహవ్యమును చారికటింగింది వదిమివనా డమ్మహనియమూర్తి శరతల్పగతుండు శరీరత్యాగమునకేకాదశీ పుష్పానిననమును నిరీక్షించుచుండెను.

భీష్మునితదనంతరముఁ గౌరవపైత్యాభివ్యక్తియు సకలకరుణమూర్తక భనురాచార్యుండగు దోగ్రాచార్యునకొనంగింపబడెను. తెలవారికంతనే కౌరవశేనాసమువాములతో నంగిరరింగిమలంకరించి, వృద్ధుండగు నయ్యాచార్యుఁడు యాచనపంసులొకిన్న నెక్కుడుధర్మసాహసములతో విజృంభించి, పాండవపై నర్జునులఁబరిమార్చిగడింగెను. అప్పుడు ధర్మజాననుశుశంబున నర్జునధర్మవ్యమ్ములిరువురు నాతనికట్టిపడిరి. తిక్కిటినిరులును దమకత్పరాముల ప్రాణిరులఁదలపడిరి. అందభిమత్యనకుం గృతినర్హికోబోరాలములెఱిగించెను. కృతినర్హి సాధిద్రునిఁ బొదివిక్షిప్తశరచాలముల నాతనిముంప నతఁడించుక మెచ్చిమాత్రహించియుగ బాణముల నాతనిపినుకేరినాతపత్రంబుల ద్రుంపియేములబానిహయమ్మును సాధిహితిమ్మున నెప్పించి

మరియు నేకువాడితూపుల నాశ్రయవర్తవర్తమున నాటింది
వానిశిరమునునును మెక్కిశిరమును నె. ధించుచుండెను శిర
వర్తమును దనకు శిరఃఖండనముగాఁగిండ్ నాకమాదుని కేలంగి
వోదండముఖండించి, యాగిండ్ నునుగడచెను. అందుపై సాధ
దును నిర్భాగహచేనస్కుండె శిరమునుమరచి, చాలుతో
గూడఁగేలగరివాలమూని, రిఫము పెనుండి వోదనుసింగిము
ఖంగి లఁఘిరచి, రిఫముల ఖండింది, సారఫనిగూలడచ్చి
యున గేర్దునిబట్టు పన్న గేర్దునునివలె దటాలునవానిబట్టు
బట్టుకొనియె.

ఇంతలోఁగృతవర్త దీనావస్థవరసి చెంతంగల పెంఠపుం
దుండిగవ తివరథంబుండి యభిమక్యుం గవి సెను. జనక ద్వైషి ము
గుట నా సైంధవుంగనివంతినే తనరోషంబుగిల్చి, గృతవర్తము
విడిచి సౌధదుగ్రిఁకువానిపె విజ్జంభించెను. పిమ్మరజయాభింశు
లై సిహాశాద్వాలములగతి బోరు నాసౌధున్ద సైంధవులను నా
పకలక్కడపడి చూడసాగిరి. అట్లుపోరిపోరి తనకన్నాఽత్రుకాశ
ల్యునంతయు కభిమన్యుని కేలంగిలడాయి నవ్వకమగుచుండుట
చే గరిచరణము లాడక యాపింధుపెత్తి పాణభేతిగొని నెను
శకుమర తిను. తోడినే శౌర్యాంశాకూడగు నయ్యకనకమా
రాను తనయకదింబలంకిరింది. 'అరేరి విశిక్' 'హాహా' మ్మని
పలుకుచు నా సైంధవుని సేవలనెల్ల నేలపాలుగావించెను.

అట్లు పలాయనుండయిన సైంధవుని పాలునె శతయుం
గలకలపడి యచ్చటి నరపాలుగెల్లరుఁడెని శీరి, దీవికై వ్రాలు
తలధములపోలిక నెక్కడెల్ల నెక్కిరీటిపట్టిం బట్టుముట్టిరి
చిన్ననాడు కన్నెక్కడికిది నభ్యవేచిన నెంగిరెహస్యములనెల్ల

నాకు వినిపించుచు, నట్లుదుర్మొనన రాజచక్రమునంతటిని
 నిర్వక్రపర్యక్రమంబున భేదించి, యాలమండగిరి బారణోలు
 చుండ మదేశ్వరుండాగహించి సౌభద్రానిందాకి, కన్నులుమి
 రుమ్ముకొలుపు నొక్క మహాశక్తి నాతనిపై విడిచెను. అతి భ
 యంకరముగఁ దన్నెదుర్కొనినయమ్మ శశశక్తిని నిర్భయమ్మగఁ
 జేర్చి, యభిమన్యుఁడు క్రమ్మరచానిన శిల్పిని నెఁ జ్రయోసిం
 పి, నయ్యది శిల్పినిసారథినిదాకి వానినాహరముగఁ జేసికొని
 యె అయ్యమ్మలే కాగ్యమ్మనరసి, యయ్యననరమ్మన విరాటు
 మను, దుగ్ధిమంతును, ధన్య కేతుండును యుభిష్టియనుచును - సా
 ర్థికియుఁ గేకయడమును భీమసేనుఁడును ధన్యదుగ్యమ్మఁడు
 ను శిఖండియుఁ గవలుచు జోవదేయలును నిక్కిటి పాండవ
 కిరులును వేదిధంబులఁ బ్రీతికొడుకును బొగడఁ దొడ్డగి. అ
 మ్మనివాక్యంబులును సింహనాదంబులును నెఁజేయించుచు - స
 సౌభద్రుఁడు నూగిన్లోనమును వహించి మరల విస్మంభిం చె
 ను, అనాదా విజయనలఁచు విజయంబును వహింపఁజాలక రో
 వాతికెయ్యమునఁ గురుకుమారులెల్లరు నెక్క పెట్టున నాకిని నెఁ
 బికి, క్రూరసాగాచముల నాకినింపి పి ఛచ్చిరి. మరియు వారి
 శిల్పరక్షఁ జూత్సానారముగ శిల్పినికొక్క గదాదించిమును
 దిసిబొనూరింఁముఁ దాల్చి యభిమన్యున కభిముఖుడై కివి
 నె. అనదోస్సారమున కాకుదుకుమానాలు హరిణిశోభిముల
 నతి దోచుచుండుటచే వారినివిడిచి, అవని దిగినవీరుఁడు మ
 ప్రశ్వరుండుని సౌభద్రుండుపొంగి, తానును భయంకర గదా
 దిండిమునెంచుదాల్చి - ముదేశ్వరా! క్రమ్మరమ్మ, ని యాయ్దు
 చు నుగ్రాకారమున నాతనిమాడ్కినియ. అతని నమరవిజ్ఞం

భాగమునకు పాపము కారణము లాశ్చర్యముగ్గుము
నవి కాని యట్లు శిల్పము మాన్గినవలెనే యాకస్మికముగ ను
ద్భవించుచుండినది కై కేముండియ్యడ కేలేంచి యభిమన్యుని
వెనుకకుటాని నానిచ్చుమును దానాకమించుటచే నాకమాను
నీడుని విరవిహారోత్సాహము పూరి గడిరలేదు. అచురునాడు
భిమన్యుడు లక్ష్మణమారునితో నొకమారును, సుపరిమ
మరూరిచారిణునితో జెలలేనివ భగదత్తునితో నొకమారు
ను మాత్రము పోరాడుట లెట్లయ్యెను.

—* సద్విప్ర్యాహము. *

సాధ్యుడు ఏవిహారోత్సాహము సంపూర్ణముగఁదీ
రించినముమాడవదినము. అదినమే నానిదేవిలికాలమునంగిం
ర్తిదినము అదినమే పాండిప్రాశు దుర్జినము కౌరవులకు ను
దినము. మహాభారతయుద్ధమునరిగిన పదునెనిమిదిదినములలో
వన్ని విధముల న స్మరణము నైన దినమును, క్రౌర్యము, సభిక్తి
మును, అర్పణముగఁ దాండినమాడిన దినమును, శోక దినము
పాండురాజు కుటుంబమున నావేశించిన దినమును, చిన్ననాటి
మిండియు సత్సవప్రయత్నములకడ నేర్చినయభిమన్యుని యద్భు
తవిద్యాశాస్త్ర శాశ్వత శిష్యుగ్రంథింపఁబడినదినమునునగు
నప్పాపపు మూడవదినము లేల్లవారినది. లేల్లవాడుటయు ను
భయపైత్యములును యథావిధి సమరలేలమునఁ బ్రవేశించినవి.
అనాడుప్రొగఁడు సద్విప్ర్యాహమును సంఘటించెను. వ్యూహ
ములయందెల్ల సుప్రసిద్ధియగు సద్విప్ర్యాహకారిము పలువిధ
ములఁ జెరిగించుచు నేర్పరిని ముసయూరి ధిదేశమున మిక్కిలి
పరాభుమున నున్నయది.

నాటికి యీ భావమునకు ప్రోత్సాహము నొసల దేశాధిపతి
 కులను దళింబులుగను, రాజకీయములు కేసరంబులుగను, క
 ల్లగుళ్ళను అహంకారేనాపరివృత్తులైన రాజాకాను గణిక
 నునేర్చి, యభ్యంతరంబుగనొనర్చెను. అమ్మొగ్గరమ్మనకదా
 గాంబు తాను మొమ్మననిలిచి, బయ్యభావ్యతామ కృతకముని
 క్కొనెవర్నిభూర్విశ్వవిద్యలను గురుకుమారులను కిష్కనచోటు
 ల నుండినియోగించెను. అట్లు శత్రుభయంకరముగ నిర్మించిన
 య మొన మొమ్మననిలిచిన కుంభసంభవుని బాంధవ యోధు
 లెల్లరులొడిచి. నాల్కికి ధృష్టమృత్యు ఘటోత్కచ విభా
 తముల క్షమనకల సహదేవాదిసుజాతీయలెల్లరు నమ్మనభేదిం
 బులునిభములు బ్రయత్నించి భేదింపవరకంపననదిమలయిరి.
 ధగ్గళంబును మొమ్మనెలవెలబార నేమిచేయుటకుం దోక
 కొనినెవరకూకుండి, కణికారకేసర విరాజనంబును, విపుల
 విక్రమసంపత్తిపూర్ణంబును వగు సాధ్యదుంబాది, వీరుదక్కి
 వన్నులి మొని భేదింపజాలగని నిశ్చయించుకొని వాంఛెంత
 కుమ్మని యిట్లనియె. "కుమారా! ఈ భావమును మేమెవ్వ
 రము భేదింపనేరము. నీవును వర్ణమును గృష్ణుడును బ్రదుక్
 మునునుమాత్రమే దీని భేదిమార్గము నెఱుంగుదురు. కావు
 ను గొన్నానుమలువచ్చి మనల నుల్లసమాదికుండ నీచేయబా
 వును మేరయు నిమ్మన భేది మా కిల్లరకును బ్రియమృగార్పు
 ము." అనుటయు ముందరవదినారవిందమున ముందరంబుంకు
 రింప నాధనందయనందినుడు ధర్మనందిను మదేశిరి "అమ్మొ
 న భేదింపు మార్గమునొకయునాత్రేనా కెఱింగించె. కావునమ్మ
 వానియునిడి నేర్చిని సగిరికొరపావ్యములనెల్ల నేడు వైదిం

వి, నీనినిధేదింది ధేదింది చిందిచిందాడెన. కాని లోనబ్రలు
 శింది మరలవెలులికి వెడలు మసాయమునుమాత్రము నేనువి
 నలేదు.. అయిన నేమామె ? దీవింజొచ్చు నవసరమున నానే
 క్కుచు నాచోడనయు మీరెల్లరు గనుంగొనిదరుగాక" అనిప
 లికి వానివె వెలపాటు తొలగించెను. ధర్మజునును వానివె
 కలకింతయు సంరపించి, "కుమారా! నీవెమ్మననెడలు నెజం
 గు నెలుంగున్న నేమి ? నీవింతుకధేదింది బారీచూపించితి వేని
 మెమ్మరమును నీవెను వెంటనే లోనబ్రలుకొని చెడిము. ఈసర
 ముమాత్రము మాకోసంగు" మని వెలుకచుండ కేముడుగూ
 డి నభిమన్యుని మరింత ప్రోత్సహించుచు "కుమారా! మీరం
 ద్రుడి సంకల్పకులతోబోరుచున్నాడు వానిలేని లోనమునుదీర్చి
 నీవెన్నుండిపు; నీవిమొననించుక ధేదించుమాత్రనే సాత్త్వికగుప
 డి ధృవద్వక్తున్న విరాటులతో నేనమానువేగంబుగి లోనబ్ర
 వేంచి పూహమంతయు జించిచెందెదను." అని గంధీరముగ
 బలికెను అదివిని యభిమన్యుడాలిని యాననమాలోకింది, కీ
 చకాంతకా! కుంభసంధవాదులు నిశ్చేష్టితులగునట్లు లివ్వాన
 ధేదింక కురుముఖుండగు మనధర్మజాని ప్రయత్నమువర్ధిము
 నక్కువా? నన్నుగాంచి మధద్రాగులు పొందు సంకోచముం
 దియు రిక్తబుచ్చెదనా? గోవులుదోలు గోపికనిక నడి నా
 కపిన్నవాడిమ్మహాపైశ్యములనెల్ల నెల్లు పారదోలుచున్నాదో
 యని విన్నవారును గిన్నవారును నన్ను బలువిధముల గొని
 యాడునట్లు నేరీపద్మపూహమును జెందరవందరచేసి, కారవే
 దుని విడయాసక నడించి మాయయ్యకను, మామామకును
 నమందానంగము సంఘటి చేసిను" అని గంధీరముగ బ్రత్య

న రమ్యున గెను అక్కుమారవిను భర్తసాహసములచుబాం
డ వాగజాడుమెచ్చి, యశశ్శాస్త్రధైర్యములు వధిల్లునట్లు వా
సినాశీర్వదించె.

తదనంతర ముక్తుమృత్యుండు తనవాగధియగు సుమీ సుంద
రాచి దోగ్గాపీడిము పై రథమును బోనివృసులయు నాలింప
బ్బులొనర్పక సాధనా ! నీవు కేవలముబాలుడవు. కుంభ
మధనాదులు మిక్కిలి ప్రాణులు బహువిధసమర నిర్మసులు
రచింపములఁబోచ్చి యెఱుంగనిసీ చేదచ్చువాదుకాదు" అనిప
లికియూరకండెను. అమ్మాలలకఁ గిరిగొడుగు చిలుకవృద్ధ నే
వ్వచు "ఒయీ! సుమీత్రుఁడా! నేనునిర్భర నేవలతో జేపే ద్రుం
డ తొది నన్నెదుర్కొనుగాక! కేలఁ ద్రిశూలంబుదాల్చి నాలా
తుండు నన్నెడ్డగించుఁగాక! నేయేల ? నా కిదు యాశ్చర్య
ర్థమలే నన్నుమార్కొనెదరుగాక! మెరుకకడుగునేయును. నిర్జం
పకమానను. ఈద్రోణుఁడును వీనితోడి యోధులును నాకులు
య్యమా! నీవాలసిగవక పర్వతమ్ముగ మనయరదంబునాగని" వృ
సుంయు సుచుంతుఁ డనుమానించుచు నమ్మినకభిముఖమ్ముగ
నరదంబునాగించెను. తోడనే కుంభసంభవునకఁదోడుగ వచ్చు
టి మహాయోధులెల్లకు సాధనమని పైఁబడిరి. అభిమన్యుఁడా
యోధివారమును దివ్యాస్త్రజాలములఁ జేకాకుపరచి పారఁదో
లి, నిశాతశరవరంపరల భారద్యాజాని బాధించి, సాధించి, కర్ణ
కారధ్వజకాంతులతో నరదంబు మెరుపు మెరుపునట్లు మెర
యుచుండఁ దిటాలున నమ్మిగ్గింబునఁ బ్రవేశించెను.

—వద్దవ్యాహమునందిలి యభిమన్యుఁడు—

ఇట్లు దేవాసురలకయిన నభీష్టంబుగు నావద్దవ్యాహ

మును పౌభక్తుండు భేరించి, ప్రవేశించి, మహానమునగ్రీవస్థం
 బురఁ దిరుగు మందరగిరి తేరంగున, మమ్మకాననమన సంచరిం
 చు ఘోరానలముధింగి, దక్షిణాగమునందలి పరభక్తుని కి
 ధమున వీరివివలయెవద్యుచు నమ్మోహరంబు దూపుమాన్తి
 క్రూరవారాచముల గజకుంభములఁజేల్పుచు హయంబులనడ
 గించుచుఁ బరామృతిఁ ఒడవేయుచు, నాతఁడైనములఁద్రుగ్ధు
 గొట్టుచు, ధనువులఁదనియఁగొనద్యుచుఁ గవచంబులఁ జించు
 చుఁ గరివాలంబుల ఖండించుచు మేనులఁజే జాడఁచుఁ మాపు
 లఁదూలించుచుఁ గరచరగాన్యతయవహుల వేరు సేయుచు నెత్తు
 రుపారించుచు పమ్మొగ్గరమ్మను వింక్కిలి చిక్కువెట్టి కలంగింపి
 తొలంగించి దీవదశకుం దెచ్చెను పద్మాకరిమనుగలంచు భ
 క్తజమునలె నవ్వృత్తప్రభావమునుగలంచు పౌభక్తునిక్షించి
 కారవేదుఁ డగ్రాకాదుఁడై యూలిగొన్న సింగమునుజాతు
 నేనుగు తేలంగున నవ్వమనూర్కొనియెను. అట్లభిమన్యుఁడా
 కిన చారాజువీక్షించి భారద్యాజుఁడు చేయవీది యెలుంగున్
 పైనికలారా! రండు! రండు! చారాజునకుఁదోడ్పడుచు! అభి
 మన్యుఁడున్దండు! మీటూడైర్య నాహనంబుల వినియోగిం
 పుచు" అని పాచ్చరించి, తానును దినయరపించావంకి కేసా
 గించెను. అకంఠస్వరము వినినానె కృపుఁడును గురుకమా
 రుఁడును గృతివర్తి ముఁ గల్గండను నోయిరత్తపు తుండును, శ
 బ్ద్యుఁడును పౌలుఁడును ముప్పగుమహావీరులెల్లరు గురుని వెం
 తునిసరినెగి కడుఁటికఁదోచుగఁ గవ్వజికోరుకు నెదుర్కొనిరి.
 లేళ్ళిమిండిపైబడు దెబ్బలివిధమ్మనఁ దన్నెదిర్చిన యోధుడు
 లమాఁక్కసత్ప్రసాదుకముల సెక్కొక్కస నుక్కడందిచారఁ

దోల నాశనం యవగతమం దిన్మలకసాధ్యుండని వానిని
 నాథింపఁ గుంధిపంధవుం దుపక్రమించెను. నలుదెసలకుం తె
 దరిస శత్రుకృత్యలెచ్ఛాదమును మిరిలగుమిగూడి విజృంభిం
 చిరి. అట్లు విజృంభించి, కృష్ణసుయోధనభూరిశ్రవులుమూడే
 సముమ్ములును, ద్రోణుండు ఓడినోడు బాణాబులును, వివిగళ
 తి యిరువదికోలలును, గురుసుతుండైదు శరమ్ములును, బృహ
 ద్బలుండెన్నిదినారాచంబులును, శత్యంధారుమార్గిణంబులు
 ను, గృధివర్మయేమనాయకంబులును, సౌబలుడుకంఠుతూ
 వులును, దుశ్శాసనుండు వండ్రెండు తూణీరంబులును, మున్సి
 తుండు శోమిడిశిలీముఝులును నొక్కమారద్దనకుమాడు
 ప్రే బ్రహ్మాగించిరి. పాదద్రుండును వానినన్నింటినిమన్నయ
 లొనరించి, సురగమాత కేతనములతో నశ్మకుని నేలపాలుగా
 విం చెను. అదుఃఖమున నాచార్యవృత్తులును గొందరుకరుకు
 మారకులును దిమసేనలఁ బురికొల్పుకొనును మరలఁజెలగ న
 భిమమృదు కినిసి రీవాప్తంబుల వారినెంతయు నొప్పించి,
 కిర్జ్వుండాకి యొక్కవాడియమ్ము వానియంగమ్మును దూసిపోవు
 నట్లులేసెను. లోడ నేకర్జ్వుండును సామ్మసిల్లెను. కురుకుమారు
 లు వెనుకకుఁ దొలగిరి అప్పట్లున శిల్పబంధెంతయు రౌద్రా
 కారుడై మార్కొని విశిశిరపరంపరత నష్టరసందనుని ముం
 దుదోడంగెను. అభిమయ్యుండెయ్యుండగమిసెల్లఁ దునుమాడి
 కిర్జ్వులులేవాడికోలల శిల్పుని శిల్పంబులనాటింపఁ బాపమరిం
 దుక్కునొక్కి వెలవెలపాలుతో రిథంబుడై మూర్ఛిల్లె. శిల్పం
 దు మూర్ఛిల్లినంతనే సుభద్రీకొడుకు శంఖంబుపూరించి పెద్ద
 మునివాన్వి విజృంభింపఁ గౌరవ సేనలన్నియుఁ దిమరెమ్ము

మోక్షవిరుదోద్రోహం తనారించిననాగక నెనుకు. బరుగి
 దొంగగను. అన్యధాక్కుమాలవిరును జేసించి సుగంధనాగ
 విద్యాధరుల సులివాక్యంబులును శ్రీ భూపాలురహాహారానం
 బులును నేమి భూగగనమధ్యభాగంబల నిద్రిత వ్యాధిచ
 ల్లు శిశ్యకమారుండగు నశ్వకుమ 36 తేరులయు శ
 ల్యంబుమూర్తిల్లులయు సహింపలేక శిశ్యురసరుండు కొద్దా
 యత్తచిశ్చంద్ర వాడిగలపదియమ్ముల నాబాలకునియంగమ్ముల
 గాధముగనాటనేసెను. తోడనే వాస. కొడుకు రోసమ్మునా
 తనిష్ఠాయమ్ములఁడంటి, సూతుండెఱుఁగి పశాఃమ్ములను గా
 వేసి, విల్లుతోఁగూడ వానిబాహువులఁద్రొకించి, రథమ్ముచురూ
 వ్రచూపి, చుట్టుఁగిలరాజవీరులెల్లఁడు తెల్లఁ చెదిరగునట్లు వాని
 కిమునుఁగిండు చిత్రోననగావించెను అశ్వమంకరశిశ్యము
 ను గమ్ములారఁజూచి సహింపఁజాలక, కోకిలిచాశ్విత్థామస్య
 తస్మై హృద్యోఽన్యధాముఖ మోధ రల్లెగు నుండిరులు వ
 రులు పట్టిపట్టుకొనుచు నున్నాదమిందీ నా లగంజులి పుచు నిమ
 రిమోలంబులఁబురికొల్పుకొనుచు, 37 నేమిశ్వాసములును గడ
 ఘంబాఘంబాఘాత్కరిములును, తులంక 38 వేషాశ్వా ర
 ములును, వలుఁకారిములును సహంకారములును శ్శనిస్సన
 ములును భూనభోరీరాశిములనిండి నకి, 39 వల్లింజులముఖ
 అమ్మహద్విభ్రాణములకు ధనంజయ 40 నుండు శోమనుజలిం
 ప 41 పల్లహనమ్ముదేసి, లాఘులక్ష్మణ చిత్రశిశ్యునిసంబు
 లఁ గృష్ణానులు చూపునర్పము పుచు, 42 నేమనల నుండు
 వాగిరణస్కంధచే దుర్బుగ్భుండగు చండభానుకణ మండి
 క్షిప్తమైచ కోడిండుమునుండి యుక్తిండుము నెవ్వరిరపంపరిల

అప్పుడు గాఢ శ్రమ పడక ప్రాణానానా జాతీయముల
విధముల యున్నందుచు నష్టము పేసల నెల్ల జారవోలుచు ద
లభియభిమన్యుడు దుష్కారమునకొనర్చిన ర్వధంగముచుబా
ది యుచియునుండునది, నానినివిశ్లేషించిరి. తన్నునకు
గతీ న భ గవానునిదిలంచుకొని సుయోధనుడు విశ్లేషించి
ననుచుండె యప్పుడు వానినూడెంచి, తన పేసలతో గాఢ సౌ
భాగ్యమును అపేక్షితముల నెల్లవరనందముచేయు
దించి, నా గాఢముల నయ్యుగతియంగముల గాఢము
గనా. అది నేనందు గురు ముగమ్మనో నాబాలకుని నెనేది
వార ములముంచెను. కానివానిని లేకము నభిమన్యుండునది
కాన నేను. అదిభాగముగరమునదాగుచుకు గాఢమువిశ్లే
షించియోచు అదినివిశ్లేషించుకొనియొకమొదలు
కాన నేను గురు వానినానమునాకొనియిది యభిమన్యున
కుమరల నికల్పించెను. కానివానిమతి దంతోనేనుచుండెను
యప్పుడు విశ్లేషించుకొనియొకమును గల్గించుజాలక వోయెను. తన్ను
దాగొన్న కష్ట పోదరుచుచు, ముఖమలంబున నొనిచిలున
వ్రులునిచ్చిల్ల భల్ల రంపరలచాని యొకలెల్లలొక చేసి, రగ్య
సాధులముంది, కిన్నెభయంకరమును తనబాహు పరాక్రమ
మున నానినికరమునుసౌభాగ్యము గగ్గనంకెనే నెను.

అప్పుడు ముగ్ధులగుచునెనే రోహద్రోమున నరా రాజు
రీతిమునుపెట్టి విరలనభిమన్యుండా కను. వానితోడనే ముచ్చ
కులమున్నయు లకులకులది నాకుమారనిదునొక్కముడి న
దుక్కొనెను. మహాముగ్ధమున మంరవర్ణమున లే
నయ్యునంది సేనానిమూహమయ్యమున గన్వదించుతిరుగాడు

మఁ దనయరమును గగ్గదెఱువోలింది, సోగెదవియోగదు
 బుప్రూతిఁడగునాతని శిరిశిరవఁ జరలఁ బరామర్శింపుచుండ
 య్యుగరాజధైర్యమునకి వెంగలియదూఁముగఁ దొలంగెయ్య
 తక్కిటిబలములును వానిమాన్యమనే యనుసరించినవిఁ జిట్లున
 లుదెవలకుదొలఁగు సైన్యములను దిన్నాయకులను ద్రోయును
 నీక్షించి "ఓయీ! కర్ణ! నిలునిలుము, ఒక్కప్పుడ! నీపక్షేల ధై
 ర్యమునువిడిచాడుచున్నావు? సౌబలా! నీబలాతిశయంబింతియే
 నా? బాహ్లా! నీవీల్లుభీతిల్లవచ్చునా? దుర్యోధనా! నీబలంబు
 నుల్లంఘింతుజూపి నీ సేనలనిలువఁ జెల్లకొను" మని పెక్కుభంగు
 లుబలికొల్పి నాతనిమాటలెవ్వరును బాటింపలేదు ఇట్లు ప్రళ
 యకాలనిష్ఠునిపాతిములఁబోలు శరవ్రాతిముల నావిద్యవ్యూహ
 మును చీనుఁగు పెంఁగఁగించుచు నాకమాకంఠిపుంసంబర
 మున్నంబున భాసమానుండగుమార్తాండుని రెండవమూతిఁ వలె
 జొల్లుచుండెను.

అచ్చటి వ్యూహద్వారమునకుఁ జూచుచాల యోధిన పాం
 డ్యుక్షేయమాత్స్యసైన్యములతో ధీమతీమనకులసహ దేవాదు
 లెంతవిశ్వంభించినను నన్నివిధములఁ బ్రయత్నించినను లోనం
 జివేళించు నరకాశమునకుఁ జేరు నాదావ్యూహద్వారమునకుఁ
 జేరినపుడెమ్మహావీరుల నెల్లరఁజ్ఞించెను. నామాన్యభక్తుండ
 యిన సేనధిపుఁడఁ జేటి మహాయోధులఁజ్ఞించి నిలువరింపఁగ
 లుగూడకొక ప్రయత్నముచేరిమి. పాండవులరణ్యముననున్న
 పుష్పమ దాఁపదినఁకుమోహించి వారింబలేసఁచుచుమున నా
 మెనులలపంఠముగఁ దవరికిమునిడికొని పారిపోవుచు విధిశ
 మునపాకఁజుట్టుపడి, యందుకేమునిచే సంపూర్ణముగఁ బరాభ

నేతలించెను నసాతిమ్మ తివలన నచ్చెడిది విరితికిలి నొని ప
 న్నరాహ్వ మెనర్పుచు నింపనాది. బులు గుణరంకారములు
 న దిలగి నొక్క ప్రికి నాకి న్నడిగొనిన ములమునడించె
 నానెక్కిలొది విన్నాణపెనంకి న్ని పాణమునెనడి, నెన
 నేనలు మరలమరలనిన్ను జట్టుమట్టులొది భీభిన్నునదిను
 ములంబెరలో త్సాహమునువెవాంది, రం రింమునుభిభిత్సము
 మగావించుచు, నత్తెనోపు న మొలగు రానోరులన నేకులయ
 నిముట్టించి, నేను నేననిమాటమాటాకి దన న్నబడ మ నిచ్చెను
 మొదలగులపరాశ్రమమును మహామల్వ్యును నోలంబడిన చిరు
 వేదెంబడుమునె, దావానలమునదెగుల్కొనిన న్నిగులమున
 రణి, నముద్రమునజొచ్చిన దేరులచందమున గావించుచు
 దనచ్చెనై న్నములన్నియువిచ్చెలవిడిగ నలదిక్కులకు జాతి
 పోయెను ల్లులగునీపొయె మూలకెల్ల నెల్లనొననునెగు
 రుక్మధంక పోవుచేసొని న్నదెచ్చి నేనంబి మి కేల
 యుం నెకేలికుచు ముగిసెనెగుత్తెనెగు మాలుచున
 చ్చి నానిమారివొగ్గినుని నరాశ్రమాన ముంబడి చ్చి భ
 న్నమెయ్యును. రుక్మధంక మదియు చే వానిహాళుగునా
 మెలన గుగిమెనూడి కేడికెమున లోని మార్కంమం
 కలమునెగ్గి, వేనెమ లెకలక కనెవ్వునిచ్చెది వానిం
 క్కేల లుచు చి యాకుమనీగెడి కెక నేర యుమనని
 మ మోధున మన నెచుచుండి, కలంబొట్టునెనని నెల
 గుభాగ్నిదంకెలి నా నాభద్ర మున్నేనామన్యమ నుండి
 కలంబి, గుంట్టుగిరినొ నెప మూడు వింపె అది
 దము మునునెగు ముగిమెచ్చి తు మురొక్క నెలంబాని

సంసిద్ధి అమాయాభావమున నచ్చరినకలమోధవీరుల
చూపులకును, వీరాగ్రేకులనేకలువచ్చి తమననే శిస్తాస్త్ర
ములఁ గెల్పఁచుడినట్లుతోచుచుండుటచే భయాలితయమునఁ
గిరచగణముగాడిక రాజచక్రమంతయుఁ జెప్పివీసియెవలెనుం
డెను లచ్చడభిమన్యుఁడు నిచ్చేష్టితెంబయిన యయ్యోధవగ్గ
మునందు ఎలయాకారముగ సంచరించుచుఁ గడలేకాంతారము
నువలె నతిసూక్ష్మముగ వీరవరులఁజెండావదోహం గను. అదా
కుణగవిద్యంభణమునుఁ హింపలేక రాజాజామూల నొకమా
రాకుమారునిపిఁ జెడికొంగెవరకుఁబోరాడియోడి, లెక్కటియో
ధులంగూడి చింతిల్లుచుండెను.

అట్లును మోధమును మరలివంతినే తక్కిన కురుక్షేత్ర
కులును వారితోడి యోధులును శరీరములుచేమటలెక్క, మొ
గింబులువెలవెలంబార, నాలుకలుడిడియారఁ గాళ్ళుడగడివ
డంక నలుదిక్కులుచూచుచు గృర్యమువిడనాడి, యేకీణంబు
న నభిమన్యుండవరిపైఁ జేమనోయని దిగులుపడుచుఁ బ్రాణము
లగ చేసాలయందుంచుకొనియుండిరి. తనకుఁగల్గిన పరాభవము
నువలించుకొనెను దుర్యోధనుండు గొంతిచరకుఁజెంతిల్లి యం
తరంకు నెనుకకుఁ గుగుచుండిన యోధుల నెల్లరనరసి, యింక
చూపేక్షించిన కార్యములేనియించి, మరలగురువుత్ర కృతకర్మ
క్రియార్థమునఁ, ల సౌదలసమేతి బుగా నభిమన్యుండొను
తోడ నేసాధ్యుఁడు పెచ్చెగుగుచండమునగడ్డిల్లి యయ్యోధ
వగులమవ్వలయిన మరీచనలినే నెల్లముగంబులతో నాభావెల్ల
భుతెల్లమ నొక్కిమూఁగు తొప్పిడిరి. అన్యోన్యపాలు చూచి ల
చ్చుణకమారుండు మున్ముందుఁ దనయరదంబు సరవండవని

సాగించుచుండఁ దినకుమారులనుండిఁ బోనియక దుర్యోధను
 నును పరుగు పరుగునవచ్చి వానిం గొలిపివెను. రాజాజను
 యువరాజునుగూడ నయ్యభిమన్యునిధాటినిలువఁబాలరనియెడల
 గి వారిశ్వాకిమను మూపకమున్నె యచ్చఁగి తొలివారముతో
 యు వాటిఁదోసువడెను. ట్లు గుమిగూడినవిర వ్యమునంతఁగి
 పొధమ్రుమతేపరఁజూచి యెడలెఁపి లేనివడిగండ్లి వ్రాసఁబోలు
 నంప వానగురిపించి, పులికొడ మచుదాకు సింగ పులికొడమచివ్వు
 న లక్ష్మణునిందాకి మొక్కొకయమ్మని వాని బాహుద్వయము
 ను గడ్డముగనొప్పవేసి, వరిమొక దివ్యశరమున వానికంఠముతో
 దుగించి, కర్ణకుండలకాంతులు దిక్కులవికట్టిల్లునటు లనినెవ
 మును నెరవై చెను. అఘోరకృత్యమును గిన్నెలారఁజూచి సు
 యోధనును దుఃఖించుచుండ గురుఁగును గురుపుత్రుఁడును
 గొఱుఁచును గృతచర్మయుఁ గర్ణుఁడును బాహుయుఁడును గూడి
 క్రిష్టిమకుఁడఁ బలువాడియమ్మలనిగింపిరి. అచిమన్యుఁడైన
 పులికొడరాపురాపి తన మరణము నెరిరఁచుమున పంపియిది
 ముఁదోనిచ్చుచుండి స నేకులునిపాడు. ను గింగునును బలు
 చిములతో నాతినిఁడఁపడిరి. అప్పుడ ముగిరిశిషిఁజూచు
 బానావంబొనర్చి ప్రచండఘడ్గధారల గొసినల నెల్ల మరుమాడి,
 సెక్కాబోతులొక్క పులికొట్టుమునెట్లు తిన్నంజాట్టుమునెట్లు
 తిప్పుకోటింగీ పంచుచు, నేబదిబాఁముల దో నెనుఁదబా
 ణములగి తిరవ్రుచు బదిబాఁముల గురుసంధిమచి నెక్కల
 మున గర్జునిమొక్కిలినుక్కించి, కృపా పరిధునిగావించి, బ్రహ
 మ్మలనిమేన ముప్పదిబాఁములగుఁచి నె 31 దో 32 బవాం
 ల్లఁగిద్దరచుచు గొప్పలిపై బృంహంకలలు రాజులను యిమా

అయమునకంపించెను.

అప్పుడు బృహద్బలుఁడు లేచి తనరథమును సంసిద్ధముగా
 వించుకొని, గురుకృపాదులగునిక్కినదేవులతో నభిమన్యునిజా
 కి రోషఁబుఁపెప్పున నుజ్వలమార్గములనాఁతనినొప్పించెను. అ
 మ్మెగ్గరమునఁ జొచ్చినది మొఱ్ఱలు తన్నెదిరించినట్టియుఁ దానెది
 రించినట్టియుఁ బ్రతియోధునికడను సంఘాఘాతయమునొందు
 మందుటచే నవ్విజయనందనుఁడు తద్విజయానందమున నాబ్బ
 హద్బలునినీచ్రముగ నెదుర్కొని తోలుదొల్తనాని కేలంలచా
 పమునురూపుమాచి, పిదపఁ గేతువుందునిమఃః మృతశ్వములగ
 డితేర్చెను. విరథుఁడయ్యభూరిదోర్బలుఁడగు నాబ్బహ్మయుఁ
 డు విసుదీయః యశ్వశూన్యమగుచినయరచిమును క్రిక్కునడిగ్గి
 యాఁతతోనొక్కకరవాలుగె కొని మహాసముద్రీమాను నెదుర్కొ
 నట్లు తొర్రనముమ్రుఁపిగు నాసోధదున్నిగఁ జూచుండ నాబ్బ
 యుండొక్కతైననారాచమును వానిహృస్త్వికమునుగ్రుచ్చి లో
 కాంతరగఁగునొనరించెను. కోసలేంద్రుఁడుకూచినంత నతస్పృహ
 భావశులనేకులొక్క ముగిందన్నదాక వాఁడొరఁబరాభూతు
 లనొనర్చి యుండిం రాజానెఁజూపించెను. అప్పుడియ్యిరువుర
 కును భయంకరముగ నెఱిగిని పోరాటముజరిగెను. అదీఘం సం
 గరిమునఁ బరస్పరకరాహతులచే నెక్కురువొగ్గిల్లెను మేనులతో
 గన్దాభమునుగలిదువురును సంధ్యాసమయమిందలి సూర్యభింబు
 తిలించుములవల శోభిల్లుచు యిరి. అప్పుడసఁ గడ్డువివేనాధిపతు
 లాదుర్నిశ్చర్యార్థమున వాకవ్వడికొనుకొనెదగ్గొన నతింపువాఁడ
 తగ్గినధగావించెను అందునలనమహామోక్షులగు కుంభ సంధ
 వాదులు మరలవాని పైవిజృంభించిరి. అందుమగ్ధశ్వదునికుమా

నుచు నయశ్శంతకుడు బాలుడయ్య బాహునిక్రమముమొనరించుచు నభిసంరంభమున నభిమన్యునిపైబడెను. కాని వానిసారథితలయు నశ్వములతలలును నేలరాల్చి యాతలలతోడనే యతనితలయు నడ్డునక మారుడు చుష్పనగ్నిండబడ నేసెను.

అట్లశ్శంతకుని నంత మొనరించి, యయ్యసంతవిక్రము దుసింహనాదంబొనర్చు, దుస్ససేనునిపుత్రుగఁడు కడురథసంబున ననుచెంచి, యభిమన్యుని ఘోటకముల నాలుగమ్ములనువానినారథినొక్కమ్మునను, నవయనమ్ములఁబదియమ్ములను నొప్పించెను. తన్నునొప్పించిన దుస్ససేనునిసూనుని గోపంబు పెంపున నాజ్ఞామరలుబాలుకనుంగవతోఁ జరచురఁజూచి, యుద్వలబాణులతోడితుంటేసి “ఓరీ! నీతండ్రీ యంతకుమున్నెదిరించి యోకి పాతపోయెను. ఇప్పుడునీవు నన్ను నమీపించితివి. కానినన్ను మాత్రమ్ములపారిపోనీయనుజమా”యని గంధీరముగఁబలుకుచు నభిమన్యుఁడొకవొడ్డనారసము కడుతీసిమ్ముగా వానిపైవిడిచెను. అప్పుడుదొంగిలనందనుడడ్డమై యాబాణమునుమాగ్గమధ్యముననేతొనియలొనరించి దుశ్శాపనకుమారునకఁ బ్రాణదాతయయ్యెను. నరనందనుఁడా గురునందనునిదిక్కుచూడక, దుశ్శాపననందనుని విరువక, వానిదాపమ్ముచునరికి, నూతునిగడతేర్చి యతనియురమ్మున నారమ్ములుగుచ్చినంతనే, యాబాలుఁడు చెంతనున్న వేరొక్కయరదం బెక్కి ప్రాణములుదక్కినవని తనవారి దిక్కునకుఁబోయి యచ్చటిసేనలలోనక్కను. ఇంతలో నపరాష్ట్రునను యంబయ్యె. అసమయమున శత్రుంజయుఁడును జంద్రశేతుఁడును సువర్చసుఁడును సూర్యభానుఁడును మేఘవేగుండు నను నీయలుమొత్తంబైతన్నుఁడాకఁ బార్థపుత్రుఁడయ్యెపుర రక్షకు

మాకుని రణకౌశల్యమునుజూచి యారేడంత యోన తసింపవలసియుండెను. లేదా, యందరుమహాయోధులతోఁగూడఁజానకొక పసిబాలుని విజృంభణ ముగఁపఁజాలనందుకు సిగ్గుపడవలసియుండెను. సిగ్గుపడి ధనుర్విద్యకు నాచార్యుండగుట చేతఁ సినిం తపారుషమును వహింపవలయును. ఇందేదియును లేక, కిరాతులుమాటుపన్ని ముదించినగజమునుగడ తేర్చునెంచినట్లు పాపమా బాలకుని నంత మొనరింపనెంచి, దోంగిడెంతటి యప్రియోజ కుఁడును గతిపదిత్తుఁడనుయ్యెను! ఆదినుండియు దాష్టనతుష్టయ మున నుక్కడై, యామహాభారత యుద్ధమునకు మూలపుటకుండై పాండుకుమారులపేరైనవిని వహింపలేని కర్ణునకా యిట్టిసోపదేశము? హర! హరా! ఈపై వృత్తాంతమెంత సంతాపకరమైనది !

అట్లుదోంగునిచేనుపదేశింపఁబడి, కర్ణుడుభయపడినవానివలెనటించుచు మెల్లఁగ నభిమన్యునివెనుకకుఁజాట్టినచ్చి, యావంచనకు సహాయులై వెనంగిన సైనికులసేకులతోఁ జోరాదుచుండిన యాకుమారవీరునివహించి, తటాలున వానివిల్లుఖరదించెను. కిందించుటయెంతడవుగ నశ్వత్థామ వానియశ్వములఁబడనొసను. అయ్యశ్వములవెంటనే కృపుండు పారథినిగడతేర్చెను. ఇట్లునిరంతుండును నిరాయధుండునగు నబ్బాలునియొడఁభయంబుదక్కి శకునిశృతనర్మశల్యబాహిర గురుసుతాదులనేకులు మహారథికులనుని విజ్ఞప్తిగుఁచుఁ దుపాకిదెచ్చిచే నేలఁగూలితెచ్చులిని జోయలుచుట్టుకొనినట్లు చుట్టుకొని, యాకుమారవీరునిసుకుమారశరమునఁ దీవ్రశస్త్రాస్త్రము లనేకములు గాఢముగనాటించి మిక్కిలిబాధింపఁదొడంగిరి. తోడనే చిక్కుపడి

యెఱుఁగెనుటకుందో సకల తానునేర్చినవిద్యాప్రభావమున ను
దాలునుగల్గియుఁగొని సుఖదానందమును వినతానందముని
లెడనరథంబుతోఁగూడ రివ్వునగగనభాగంబునకెగ నెను
చూచి యయోధ్యులగులెల్లరు మరలభయాతులచితులై
స్మృతముగఁజెనుండి సౌభద్యుండెవ్వరిపైఁబడి యెవ్వరినంతయును
రించునోయని యూరకతత్తరపడసాగిరి. అతత్తరపాలు లోలం
గునట్లు గురుండు వెంటనే యొకబల్లెఘ్టున నభిమన్యుని కేలంగ
కరవాలమునుఖండింపఁ గర్ణుండును వానిదాలును శికలంబులొ
వరింపెను. అప్పుడయ్యసహాయస్థితి కర్ణునకుమారుండు లేతము
నుభీతిల్లక, తనరథంబుపైఁగల చక్రాయుధంబునుగైకొని, యు
పేంద్రునివలెశోభిల్లి నెత్తురుగారుచునాగ్రిహతిశయమునఁ గడు
ముగ్ధింబయిన ముఖముకాంతులతో, కారవసేనాసమూహము
ల గుండెలుబ్రద్రలువేయు భయంకరసింహనాదముతో, నాకన
మునఁటురథాంగప్రభలఁగలసి శాసిల్లుమునకంకణద్యుతులతో,
నెంతుకఁపుఁబోటునఁజెలంగిన గంధసింధురిపంఠంభముతో, నా
కుంభసంభవునిపైఁబిచ్చుంభించి, యడ్డుపడిన సేనలనెల్ల నతిసూ
క్ష్మముగఁజెంపాడుచుండ, నమ్మేటిమగిని మగతనమును బలము
నుజలమును వేఱపులు వేవోల్పిఁగితికంపఁదొడంగిరి. అప్పుడుశ
కునికృతవర్మకృపకర్ణశల్యముఖ్యులైన యోధులుపలువురుమరల
వలుడనల నరినింజ్ఞుముట్టి వానిచక్రాయుధమునుదునియలొ
వరించిరి. అభిమన్యుండును నుద్దండగదాదండమునొండుదాల్చి
గురునందనునిపైఁబడ, వజ్రాయుధమువలెధగధగలాడునాగదా
యుధమునుజూచి, తనకింకఁబ్రాణములు దిక్కవనియెంచియతం
డునిభమునుదీగి వెనుకకుఁదనియెను. సౌభద్యుఁగువానిసారథిని

రక్షణములజానమోది, తనకడ్డముగనున్న మహావృక్షముల నెల్ల
 పూర్వము జంఘానిలునికై వడిఁజెలరేగి, గాంధారివీరుల ని
 యోధులనుక్కడంచి తన్నుమాన్దొనిన వసాతీయులఁ బయ
 వసుంఁగులతోడనే వీసుంఁగులగావించి యందండుఁ దన్ను
 గిచ్చుచునచ్చిన కేకి యసప్త కంబును రథసమేతంబుగాఁబునూ
 ను, తస్మియోడిపరుగిడిపోయెడి యోధులంగని కలకలనవ్వుచును
 ల్లాసంబాడుచు నాఁమారివీరుఁడు తనవీరప్రతిమును గడుధీర
 త్వనిష్ఠతోజరులొచుండెను.

ఆనమయమున దుశ్శాసనకుమారుఁడు తనయరవంబును
 సంసిద్ధమునర్చుకొని యభిమన్యుండొక, నతఁడువానిసారథుడై
 వాయుములబడ నేసెను. అంతతోఁజొక దాశ్శాసని తురంగ
 హితంబగు తనశతాంగమును లంఘించి సౌధదుగ్రితో గదా
 యుద్ధమునకుఁదొడంగెను. తమ్ముఁజూచువారికద్భుతమునుసంతా
 సమునుగలుగ, శరీరమ్ములుగుళికధారాపూరితమ్ములై చలఁగనా
 డయ్యున్నదమ్ములబిడ్డలిగువురు నతిథయంకరముగఁ జొరఁజిరు
 కొంతి నేపునకు సౌధదునికి దాఘతమ్ములనోర్వజాలక దుశ్శా
 సనసూనుఁడు గతప్రాయుడయ్యె. కమలాకరమునఁ జొచ్చినవ
 నగజమును నిర్దయులయిన కిరాతులు చుట్టుముట్టికడ తేస్తున్న
 లాసమయమ్మున—హరహరా! అచ్చటిమహాయోధులెల్లరు
 నూచి—రామ రామ!—నిర్దయులై మన యభిమన్య కుమా
 రుని—శివశివా!—తాముపన్నినకృత్రిఘవిధానమున—కల
 కలా! ..... వేసిరి.

ఒంశాంతి శ్శాంతి శ్శాంతి:

